

Personalizuotas ugdymas tvariam švietimui

ĮTRAUKIAJAM UGDYMIUI ĮGYVENDINTI

RAMUTĖ GAUČAITĖ • AUŠRA KAZLAUSKIENĖ • RASA VILUTIENĖ

Personalizuotas ugdymas tvariam švietimui

ĮTRAUKIAJAM UGDYMU ĮGYVENDINTI

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

2023

Metodinių priemonių komplekto parengimą iš dalies finansavo Europos socialinis fondas vykdant projektą „Aukštųjų mokyklų tinklo optimizavimas ir studijų kokybės gerinimas Šiaulių universitetą prijungiant prie Vilniaus universiteto“ Nr. 09.3.1-ESFA-V-738-03-0001.

Optimization of the network of higher education institutions and improvement of the quality of studies by merging Šiauliai University and Vilnius University' No. 09.3.1-ESFA-V-738-03-0001. The project is funded by the European Social Fund.

Recenzentės:

prof. dr. Rūta Girdzijauskienė,
dr. Tatjana Bakanovienė

Leidžiama Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos direktorato 2023 m. birželio 16 d. posėdžio nutarimu (protokolo Nr. (1.13 E) 850000-KT-131).

Panaudotos iliustracijos: <https://www.freepik.com/>, <https://www.vecteezy.com/>,
<https://www.pexels.com/>

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

ISBN 978-609-07-0945-0 (spausdinta knyga)

ISBN 978-609-07-0946-7 (skaitmeninis PDF)

© Ramutė Gaučaitė, Aušra Kazlauskienė, Rasa Vilutienė, 2023

© Vilniaus universitetas, 2023

TURINYS

ĮVADAS	5
KODĖL ŠIANDIEN SVARBU MOKYTI KITAIP?	9
KĄ REIŠKIA MOKYMAŠI PERSONALIZUOTI, ARBA PAVERSTI ASMENIŠKU?	13
KAIP KOMPETENCIJOMIS GRĮSTAS UGDYMAS SIEJASI SU PERSONALIZUOTU UGDYMU?	27
KO REIKIA, KAD UGDYMO PERSONALIZAVIMAS BŪTŲ SĖKMINGAS?	33
LEISKITE MOKINIAMS DALYVAUTI PRIIMANT SPRENDIMUS	39
PERSONALIZUOTO UGDYMO ĮGYVENDINIMAS	45
Pažinti ugdytinį kaip besimokantįjį	49
Mokymąsi pamokoje organizuoti lanksčiai	55
Taikyti lanksčias vertinimo formas	60
PERSONALIZUOTO UGDYMO MODELIS „ĮGALINTI BESIMOKANTĮJĮ“	65
Literatūra	74
Apie autoreis	77

Mums nereikia, kad mokiniai greitai skaičiuotų mokydamiesi matematikos.

Mums reikia mokinių, galinčių užduoti gerus klausimus, numatyti kelius, argumentuoti sudėtingus sprendimus, kurti modelius ir bendrauti įvairiomis formomis.

Jo Boaler (2015)

Įvadas

Švietimo reikšmingumas kuriant visuomenės gerovę aktualizuojamas jį išskiriant kaip atskirą darnaus vystymosi koncepto švietimo tikslą: „užtikrinti įtraukų ir nešališką kokybišką švietimą ir skatinti mokymosi visą gyvenimą galimybes visiems“ (Sustainable development goals).

Kadangi „darnaus vystymosi tikslai ir juos lydintys uždaviniai yra integralūs ir nedalijami, tad dėmesys vieniems tikslams paveikia ir kitų tikslų įgyvendinimo kokybę, o tai reiškia ir visuomenės gerovę“ (Kazlauskienė, Gaučaitė ir kt., 2021). Tad svarbu pripažinti esminę švietimo darniam vystymuisi svarbą visiems kitiems 16-ai darnaus vystymosi tikslų, nes tai „leidžia visiems asmenims prisidėti prie darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo, suteikiant jiems žinių ir kompetencijų, kurių jiems reikia ne tik tam, kad suprastų, kam yra skirti darnaus vystymosi tikslai, tačiau ir tam, kad siekiant įgyvendinti reikiamus pakeitimus imtų veikti kaip informuoti piliečiai“ (UNESCO, 2017).

Švietimo darniam vystymuisi tiksluose įtvirtinta nuostata, kad mokymą reikia pakeisti mokymusi. „Tam reikia veiksmais paremtos transformuojančios pedagogikos, palaikančios savarankiškai pasirenkamą mokymąsi, aktyvų dalyvavimą ir bendradarbiavimą, orientavimąsi į problemas, tarpdiscipliniškumą ir transdiscipliniškumą, bei sujungti formalųjį ir neformalųjį ugdymą. Tik taikant tokius pedagoginius metodus galima ugdyti pagrindines darniam vystymuisi reikalingas kompetencijas“ (ten pat). Šis siekis įpareigoja kurti tokias švietimo sistemas, kurios ne tik laiduotų prieinamumą daugumai, bet ir eliminuotų diskriminacijos dėl įvairių su mokymusi (ir ne tik) susijusių skirtubių galimybes (Kazlauskienė, Gaučaitė ir kt., 2021).

Lietuvoje naujosios bendrojo ugdymo programos yra orientuotos į kompetencijų ugdymą. Laiku grindžiamą ugdymo modelį keičia kompetencijomis grindžiamas ugdymo modelis, todėl svarbu pereiti nuo linijinių prie lanksčių mokymosi būdų. Lietuvos švietimo bendruomenėje mokymo ir mokymosi kultūros kaitos problematika vargu ar buvo kada nors taip plačiai ir visuotinai diskutuojama. Šių diskusijų kontekste mokytojai ieško tinkamiausių būdų, kaip ugdant kompetencijas sklandžiai pereiti nuo mokymo prie mokymosi, kaip organizuoti besimokančiojo įtrauktį, t. y. ugdymosi procese aktualizuoti paties ugdytinio vaidmenį. Todėl siekiant efektyvaus mokymosi neatsitiktinai švietimo prioritetų persvarstymo kontekste viena iš pagrindinių išskylančių temų yra ugdymo personalizavimas (suasmeninimas). Toliau tekste *personalizuotas* ir *suasmenintas ugdymas* laikomi sinonimais ir juo grindžiami mokymo pokyčiai. Juolab kad ugdymo personalizavimas yra viena iš esminių sąlygų įgyvendinant į kompetencijas orientotą ugdymo turinį. OECD ekspertai personalizavimą įvardija kaip ateities ugdymo perspektyvią kryptį, sąlygojančią geresnius mokymosi rezultatus. UNESCO (2017) pozicija dėl personalizuoto mokymosi yra tokia, kad tai yra gyvybiškai svarbus švietimo sistemų tikslas: galimybė gauti kokybišką išsilavinimą reiškia prieigą prie personalizuoto mokymosi.

2015 m. Geros mokyklos koncepcijoje įtvirtinta perėjimo nuo švietimo visiems prie švietimo kiekvienam, personalizuoto ugdymo(si) nuostata, pripažįstant, kad „žmonių patirtys, poreikiai ir siekiai skiriasi, o mokomasi skirtingais tempais ir būdais. Drauge mokymasis „socialėja“ – mokomasi partneriškai, grupėse, komandose, įvairiuose socialiniuose ir virtualiuose tinkluose. Keičiasi mokymo organizavimas mokyklose – mažiau paisoma tam tikram amžiaus tarpsniui numatytų pasiekimų normų, lanksčiau grupuojama, individualizuojama. Mokomasi visą gyvenimą, ir lankstesni bei imlesni naujovėms mokiniai kartais tampa savo mokytojų mokytojais. Mažėja privalomų „tinkamo mokymo“ receptų, nes vis daugiau žino-

ma apie jų įvairovę. Plinta mokymasis iš elektroninių šaltinių ir virtualus pažinimas, tačiau tuo pat metu suvokiama aktyvaus, patyriminio mokymosi svarba“ (Geros mokyklos koncepcija, 2015). Tai nėra lūkestis, kad visi mokiniai pasieks tą patį, aukščiausią, lygį – čia kalbama apie geriausių sąlygų aukščiausiam lygiui siekti sudarymą kiekvienam ugdytiniui.

Švietimo tyrimai rodo, kad vis dar

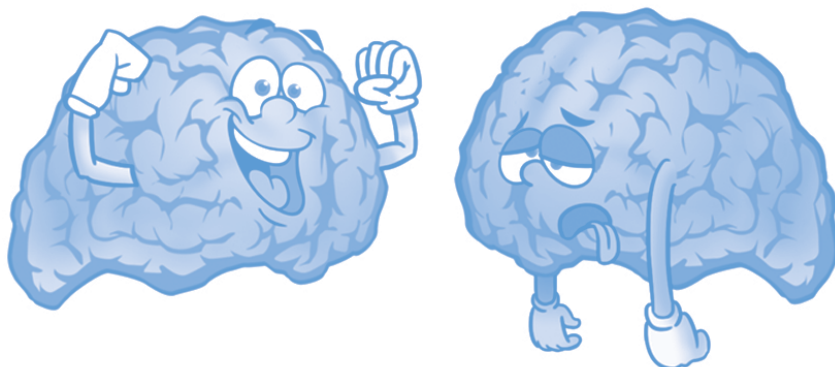
Suasmenintas mokymasis, kad ir koks būtų jo pavadinimas, yra pagrindinis transformuotos švietimo sistemos projektavimo principas.

John Bordeaux (2009)

mokytojo kaip aktyvaus veikėjo vaidmuo klasėje yra per didelis, o mokiniai vis dar per mažai įsitraukia į mokymosi procesą. Tad šiandien mokytojo rūpestis – įtraukusis ugdymas: kaip mokyti, kad kiekvienas besimokantysis maksimaliai išnaudodamas savo galimybes per prasmingą patirtį įgytų šiandienai ir ateičiai reikalingų įgūdžių, žinių ir nuostatų, kaip veikti, kad mokytojo aktyvumas klasėje mažėtų (kaip mokyti mažiau), o mokinių aktyvumas augtų (vaikai patys mokytusi daugiau), o besimokantieji norėtų ir galėtų prisiimti kuo daugiau atsakomybių už savo mokymąsi. Šią problemą padeda spręsti personalizuoto ugdymo prieigų taikymas (Bray, McClaskey, 2016).

Norint sukurti prieigas ugdymo personalizavimui, svarbu gilinti visų ugdymo proceso dalyvių supratimą apie tai, kaip galima geriau pritaikyti mokymą asmeniniams besimokančiųjų poreikiams, idant juos įtrauktų į ugdymo procesą įgalinant prisiimti kuo didesnę atsakomybę už savo autentišką mokymąsi ir jo rezultatus. Tad ši metodinė priemonė skirta būsiniams bei jau dirbantiems pedagogams ir visiems tiems, kurie domisi, kaip, įgyvendinant kompetencijomis grįstą ugdymo turinį, taikyti personalizuoto ugdymo prieigas ir įgalinti ugdytinius mokymuisi.

Kodėl šiandien svarbu mokytis kitaip?

Kaip nuolat besikeičiančio pasaulio kontekste galime geriausiai parengti savo vaikus gyvenimo sėkmei? Su šiuo klausimu susidūrė visų civilizacijų kartos – nuo pirmųjų visuomenių iki ankstyvųjų civilizacijų ir šiuolaikinės kartos. Kokybiško ugdymo samprata šios laiko juostos tėkmėje labai pakito. Dabartinis pasaulis ir ateities pokyčiai reikalauja išsilavinimo, paruošiančio vaikus sparčiai besikeičiančiam technologijų pasauliui, didėjančiam tarpusavio sąryšingumui ir laiko padiktuotiems naujoms veikimo formoms, profesijoms. Paskutinį dešimtmetį sparčiai besivystantys žmogaus smegenų veiklos tyrimai diktuoja naują požiūrį į mokymąsi ir jo organizavimą.

Švietimas tik pradeda pripažinti, kad sėkmingas mokymasis nėra tik faktų suvokimo procesas; mokymasis yra pačių smegenų stiprinimas ir vystymas.

Švietimas tik pradeda pripažinti, kad sėkmingas mokymasis nėra tik faktų suvokimo procesas; mokymasis yra pačių smegenų stiprinimas ir vystymas. Naujos neurologijos žinios suteikia mokytojams naudingo žinojimo, kuris gali turėti įtakos jų klasėje priimamiems pedagoginiams sprendimams įgyvendinant į besimokantįjį orientuotą ugdymo praktiką. Šie pokyčiai, nepaisant ugdytinių gebėjimų, gali pagerinti visų ugdytinių mokymosi pasiekimus.

Kaip neuromoksliniai tyrimai gali pakeisti ugdymo praktiką (pagal Dubinsky ir kt., 2010; Schwartz ir kt., 2019; Lynch, 2017)?

Mokymasis yra socialinė sąveika. Žmonės yra labai socialūs sutvėrimai, todėl nenuostabu, kad tyrimai parodė teigiamą socialinio mokymosi patirties poveikį. Mokiniai, dirbę pozityvią sąveiką palaikančiose grupėse, patyrė dopamino padidėjimą, taip pat per migdolinį kūną naujos informacijos perdavimą iš trumpalaikės atminties į ilgalaikės atminties zoną. Taip pat buvo nustatyta, kad mokymasis komandose sumažino nerimą, kuris dažnai gali būti pagrindinė kliūtis efektyviam mokymuisi.

Personalizuota mokymo prieiga. Nors mūsų bendra smegenų anatomija yra panaši, neuromoksliniai tyrimai rodo, kad nėra dviejų visiškai vienodai veikiančių smegenų. Kiekvienam žmogui sukuriama unikaliais neuronų struktūras, asmeninė patirtis lemia, kur ir kiek ilgai smegenyse yra saugoma informacija. Kadangi visi esame skirtingi, ypač vertingos individualiems poreikiams pritaikomos mokymosi priemonės.

Tyrimai taip pat parodė, kad jungtys, atsakingos už išsiminimą, tarp neuronų formuojasi, kai mūsų migdolinis kūnas, atsakingas už emocijas,

yra aktyvus. Todėl mokantis svarbu patirti geras emocijas, nes tai pagerina informacijos apdorojimą ir išsaugojimą.

Daugiau įvairovės. Nepriklausomai nuo to, ką bandome išmokti, kartojimas gali būti vertinga mokymosi priemonė. Tačiau neuromoksliniai tyrimai tiksliai nustatė „tarpo efektą“, rodantį, kad mokiniai išmoksta daugiau, *kai mokymosi epizodai yra paskirstomi laike, o ne sustumiami į vieną epizodą.* Vienas iš būdų, kaip tai pasireiškia, yra didesnės įvairovės įvedimas į klasę – smegenys to trokšta, o tai padidina mokinių dėmesingumą. Be to, didelių pastangų reikalaujančius darbus galima suskirstyti mažesniais ir išdėlioti ilgesnėje laiko atkarpoje.

Patyriminis mokymasis. Kognityvinės psichologijos teorija sako, kad geriausiai *mokomasi darant.* Tad pamokoje svarbu taikyti „suvokimo-veiksmo“ ciklą – ugdytiniams svarbu aktyviai veikti ir teikti pastebėjimus apie savo veikimo procesą ir rezultatą.

Žinojimą įtvirtinti kituose kontekstuose. Kai gauname naujų žinių, mes jomis pasinaudojame arba jas prarandame (pamirštame). Tyrimai parodė, kad kuo daugiau laiko ugdytiniai praleidžia nenaudodami įgytų žinių, tuo daugiau jie jas pamiršta, todėl reikia vėl daug dirbti, kad atgautų prarastą informaciją. Bet vaikai negali visą laiką kartoti, mokytis, kad jų neprarastų. Todėl gautas žinias reikia įtvirtinti perkeliant jas į kitus kontekstus ir kitas aplinkas.

Mokytis turi būti įdomu ir linksma. Tyrimai neurologijos srityje vis dažniau rodo, kaip svarbu, kad mokymasis būtų susijęs su teigiamomis emocijomis. Dėl malonių išgyvenimų organizmas išskiria dopaminą, o tai savo ruožtu padeda smegenims prisiminti faktus. Naujais tyrimais taip pat parodė, kad mokymasis priklauso nuo emocinės patirties. Dėl neigiamą poveikį sukeliančių emocinių būsenų, tokių kaip baimė, nerimas ar gėda, mokiniams tampa sunku arba net neįmanoma mokytis, samprotauti ar įsiminti naują informaciją. Šie duomenys dar labiau pabrėžia poreikį kurti mokymosi aplinką, kuri būtų ne tik linksma, bet ir saugi. Tai taip pat patvirtina idėją pakeisti neigiamas emocijas sukeliančias sąvokas, tokias kaip *vertinimas, žinių patikrinimas* ir pan., draugiškesnėmis ugdytinių smegenims sąvokomis.

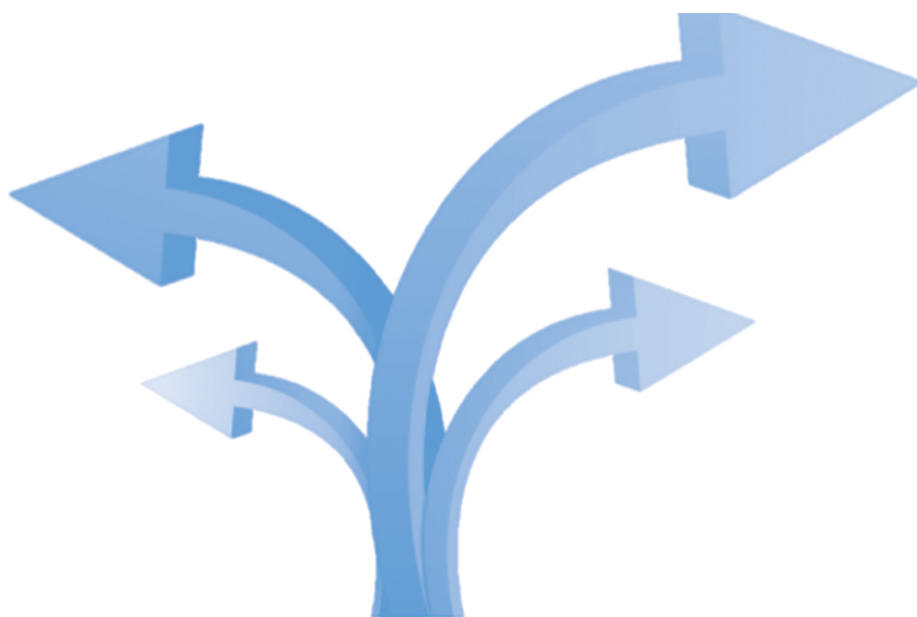
Vėliau pradėti rytines pamokas. Neuromoksliniai tyrimai parodė, kad *miego įpročiai turi įtakos mokymuisi* – tikėtina, kad ankstyva pamokų pradžia susilpnina vaikų pažintines galias. Vos 30 min. pavėlinta pamokų pradžia gali turėti didelės įtakos nuotaikai ir dėmesingumui, o tai reiškia ir mokymuisi.

Mokymasis kaip piršto atspaudas. Tobulame pasaulyje visiems vienodas mokymas galėtų sėkmingai pasiekti visus **besimokančiuosius** ir užtikrinti aukšto lygio pasiekimus. Bet tokia tikrovė tiesiog neįmanoma – mokiniai yra iš įvairių kultūrų, socialinių sluoksnių, skirtingų patirčių, turi skirtingus poreikius ir gabumus, domisi skirtingais dalykais ir t. t. Mes tiesiog skirtingi, tad ir mokomės skirtingai skirtingų dalykų.

Todėl svarbu ugdymą, grindžiamą praleistu laiku klasėje ir įsiminimu, pakeisti į kompetencijas orientuotą ugdymą jį personalizuojant, kur mokiniai nuolat provokuojami pagal jų pomėgius ir galias spręsti problemas, kritiškai mąstyti, kūrybiškai tyrinėti, nes toks mokymas ne tik padeda sukaupti reikiamų žinių, bet ir veikia kaip smegenų mankšta paruošiant jas būsimai mokymosi patirčiai.

Ką reiškia mokymąsi personalizuoti, arba paversti asmenišku?

Tiek Lietuvos, tiek ES švietimo dokumentuose (EBPO, OECD) ugdymo personalizavimas pabrėžiamas kaip ateities kartų ugdymosi strategija, lemianti geresnius mokymosi rezultatus. Daugelis mokyklų pripažįsta, kad mokymosi asmeninis pritaikymas yra nepaprastai svarbus, nes kiekvienas vaikas yra unikalus, todėl juos mokydami mes turime į tai atsižvelgti.

Nuostatos personalizuotam ugdymui

Esminis ugdymo personalizavimo tikslas – išugdyti nepriklausomą ugdytinį. Viskas, ką daro mokytojai – nuo edukacinės aplinkos modeliavimo iki turinio pateikimo, turėtų būti orientuota į ugdytinių teisės į nepriklausomą mokymąsi kūrimą ir atstovavimą.

Nors personalizuoto ugdymo modeliai gali būti įvairūs, tačiau juos vienija tai, kad:

- ugdo ugdytinių stipriųjų pusių, interesų, mokymosi būdų suvokimą;
- įgalina atstovauti sau ir savo bendruomenei;
- ugdo savivaldžio mokymosi įgūdžius, skatinančius asmeninį ir akademinį augimą;
- įkvepia ugdytinius mokytis visą gyvenimą.

Nėra vienos praktikos, padedančios ugdyti nepriklausomą ugdytinį, ir vieno modelio, nes kiekvienas ugdytinis ar mokytojas, kiekviena klasė ar mokyklos bendruomenė yra unikalūs.

Ugdymo praktikoje, siekdami ugdymą personalizuoti, mokytojai patiria nemenkų sunkumų. Personalizuoto ugdymo sąvoka nėra nauja, toks ugdymas gali būti taikomas įvairioms praktikoms, todėl jam artimos įvairios sąvokos ir terminai. Lietuvos mokyklų ugdymo praktikoje, kai vieni mokytojai kalba apie ugdymo personalizavimą, kiti tuos pačius ugdymo reiškinius laiko ugdymo individualizavimu, įtraukiuoju ar kt. ugdymu.

Individualizuotas, personalizuotas ar diferencijuotas ugdymas

Kaip rodo tyrimai, viena iš didžiausių personalizuoto (suasmeninto) mokymosi problemų yra *bendro supratimo apie tai, ką reiškia personalizuoti mokymąsi, trūkumas*.

Savivaldis
Savarankiskas
Įtraukusis ugdymas
Meistriškumu grįstas
Į besimokantįjį orientuotas
Savireguliacija
Adaptyvusis
Mišrus
MOKYMASIS
Kompetencijomis pagrįstas
Mokiniam draugiškas
Mokymosi autonomija
Projektinis
Probleminis
apverstas
individualizuotas

Trumpai aptarsime, kaip mes suprantame sąvokas *personalizuotas, individualizuotas, diferencijuotas ugdymas*. Jos pasirinktos neatsitiktinai: ugdymo praktikoje jomis bene dažniausiai yra įvardijamas klasėse vykstantis ugdymo procesas.

Nors pedagoginės literatūros šaltiniuose neretai visos šios trys sąvokos vartojamos kartu, nes jomis apibūdinamas mokymosi turinio pritaikymas pagal ugdytinių ugdymosi poreikius, vis dėlto, vertinant pagal personalizuoto, individualizuoto, diferencijuoto ugdymo paskirtį, praktikoje galima išryškinti tam tikras skirtybes.

Ugdymo **personalizavimas** ir **individualizavimas** suprantamas kaip idėjos ir mokymo praktika, įgyvendinama kuriant atitinkamą (personalizuotam ar individualizuotam ugdymui būdingą) edukacinę aplinką, leidžiančią mokymąsi pritaikyti pagal ugdytinių unikalią patirtį, įgūdžius, gebėjimus, poreikius, interesus ir savivaldumo lygį.

Diferenciacija (lot. *differentia* – skirtumas) yra visumos skaidymas(is), skirstymas(is) į sudedamąsias dalis, skirtingas formas ir pakopas; skirtumų ryškėjimas, iškėlimas (Tarptautinių žodžių žodynas, 2013). Ši apibrėžtis nusako patį veiksmą – *suskirstyti, suskaidyti*, kuris ugdymo praktikoje suprantamas kaip tam tikra veikimo taktika siekiant norimo rezultato.

Praktikoje įprasmintą kiek kitokia diferencijuoto ugdymo samprata: tai mokymosi turinio pritaikymas mokinių grupėms, tad ir prasideda jis nuo grupės poreikių ir galimybių ugdymuisi pažinimo ir mokytojo pastangų atrinkti ir pritaikyti konkrečiai grupei tinkamiausią turinį, jo realizavimo būdus ir pan.

Individualizuotas ir personalizuotas ugdymas prasideda nuo kiekvieno individo mokymosi poreikių ir galimybių pažinimo ir pripažinimo pabrėžiant jų dalyvavimo aktyvumo mokymosi procese skirtybes. Toks diferencijuoto ugdymo gretinimas su individualizuotu ir personalizuotu yra kiek dviprasmiškas. Juk ugdytiniai, kaip ir mokydamiesi individualiai, taip ir būdami grupėje, gali veikti pagal personalizuoto ugdymo strategiją, jei jie savo patirtimi yra savivaldžiai besimokantys, yra savarankiški ir gali savarankiškai priimti savo mokymuisi svarbius sprendimus. Tad diferencijavimą tikslinga laikyti daugiau ugdymo aplinkos pritaikymo taktika skirtinogo sugebėjimų lygio mokiniams, o personalizavimą ir individualizavimą kaip tam tikras strategijas, padedančias pasiekti programoje numatytus ugdymo(si) tikslus.

Pedagogai dažniausiai taiko diferencijuotą instruktavimą, kai ugdymas pritaikomas individualiems ugdytinio (ar jų grupės) poreikiams. Diferencijuojamas turinys, procesas, rezultatai, mokymosi aplinka (Tomlinson, 2000). Apibendrinus įvairius pedagoginės literatūros šaltinius, galima įvardyti tai, ką dažniausiai pedagogai diferencijuoja:

Medžiagos apimtis	Mokytojas gali numatyti, o mokiniai pasirinkti, kiek jie nori išmokti žodžių ar pratimų atlikti.
Laikas	Numatyti, kiek laiko skirti vienai ar kitai užduočiai, pasiruošti papildomas užduotis gabesniems mokiniams.
Rezultatas	Numatyti, kurie mokiniai užduotis gali atlikti raštu ir žodžiu.
Dalyvavimas	Numatyti, kaip visus mokinius įtraukti į veiklą.
Apimtis, alternatyvos	Numatyti, kurias užduotis susiaurinti ar praplėsti.
Parama	Numatyti, kuriam mokiniui ar grupei reikės pagalbos atlikti užduotį.
Medžiagos pristatymo būdai	Naudoti įvairius naujos medžiagos pristatymo būdus, padedančius mokiniams.
Užduoties sunkumas	Sunkesnes užduotis galima palengvinti nustatant tam tikras taisykles, pvz., naudotis žodynu, užduotį atlikti su draugu.
Pakeitimas	Numatyti, kurie mokiniai gali atlikti kitas užduotis.
Grupės dydis	Numatyti, ar dirbs individualiai, mažomis grupelėmis ar visi kartu.

Diferencijavimas vyksta orientuojantis į ugdytinių artimiausio vystymosi zonos ribas (Vygotsky, 1962). Universalus ugdymo dizaino kontekste, pasak Galkienės ir kt. (2021), „pereinama nuo kai kurių mokinių individualių skirtumų pažinimo prie visų mokinių įvairovės pažinimo ir pripažinimo, nuo individualaus poreikių tenkinimo prie bebarjerės, visų individualius poreikius atitinkančios, ugdymo aplinkos kūrimo“. Tad ir diferencijavimo objektu tampa ne atskiri ugdymo sistemos dėmenys, „ne atskiro mokinio poreikių patenkinimas, bet lanksčios ir universalios ugdymo aplinkos sukūrimas, sudarant sąlygas kiekvienam mokiniui veikti be kliūčių“ (ten pat).

Mokytojas ugdymą neišvengiamai planuoja ugdytinių mokymosi kontekste nusprenddamas, ko ir kaip jie mokysis. Tad *diferencijavimas*, kaip ugdymo aplinkos pritaikymo taktika skirtingo sugebėjimų lygio mokiniams, čia ir atlieka savo vaidmenį: pagal ugdytinio galimybes ir poreikius mokytojas pirmiausia nusprendžia, kokiomis aplinkos sąlygomis, t. y. personalizuotos ar individualizuotos, bus sie-

kiami mokymosi tikslų. Tad būtų galima suteikti ir kitokią diferencijuoto ugdymo sampratą – šiuo atveju apsisprendžiama (tam tikra prasme diferencijuojama), ar individualizuoti, ar personalizuoti ugdymą. Tolesnę diferencijavimą kaip skirstymo, skaidymo techniką lemia pasirinkta kryptis. Pavyzdžiui, personalizuoto ugdymo kontekste gimsta savita *savidiferenciacija*, kai ugdytinis (sulaukdamas pagalbos, kai jam to reikia) pasirenka ir nusprendžia pats tiek KO, tiek ir KAIP konkrečiu periodu mokysis. Grupinės veiklos kontekste personalizavimo strategijos taikymas neretai grupę išaugina iki komandos sampratos, kai grupė ugdytinių siekia vieno tikslo ir diskutuoja, tariasi ir susitaria dėl rezultato bei kelių jam pasiekti kaip vienio, laikosi priimtų susitarimų veikdami ir pasiskirsto pagal indėlį atlygi. Individualizuoto ugdymo kontekste diferencijavimas neretai reiškiasi diferencijuoto instruktavimo forma, o dirbant grupėje kiekvienas gali siekti ir savo individualių mokymosi tikslų.

Į kompetencijas orientuoto ugdymo kontekste diferencijavimą tikslinga suprasti kaip mokytojo veikimo taktiką, padedančią sukurti individualizuotam arba personalizuotam ugdymui būdingą mokymosi aplinką.

Tad detaliau tikslinga aptarti *individualizuoto* ir *personalizuoto ugdymo(si)* sampratų raišką, nes šios abi sąvokos išreiškia mokymosi organizavimo idėją siekiant atliepti kiekvieno ugdytinio lūkesčius mokymuisi.

Kuo į kompetencijas orientuoto ugdymo sampratoje vykdomas individualizuotas ugdymas skiriasi nuo personalizuoto ugdymo?

Siekiant išsiaiškinti, kuo skiriasi šios sąvokos, tikslinga kelti klausimus:

1. Kaip atrodo mokymas ir mokymasis, kai ugdymas personalizuojamas ir kai individualizuojamas?
2. Kaip nustatomi ugdytinio mokymosi poreikiai?
3. Kaip ugdytinis dalyvauja savo mokymesi?
4. Kaip nustatomi ugdymo(si) tikslai?
5. Kaip ugdytiniai remia / palaiko savo mokymąsi?
6. Kuo grindžiamas mokymasis?
7. Kaip vertinamas mokymasis?

Bray, McClaskey (2016) Personalization vs Differentiation vs Individualization

Personalizuotas ugdymas – tai į besimokantįjį, jo poreikius, potencialą ir suvokimą orientuotas mokymas ir mokymasis, kurio rezultatas – visą gyvenimą besimokantis mokinys, prisiimantis atsakomybę už mokymosi procesą ir rezultatą (UNESCO, 2017). Plačiąja prasme jis suprantamas kaip tam tikras švietimo modelis, kuris grindžiamas individualiais besimokančiojo poreikiais, pomėgiais ir asmeninėmis savybėmis, t. y. svarbiausiu mokymosi dėmesiu tampa mokinio asmeniniai tikslai, pomėgiai, įpročiai, kuriais remiantis siekiama už(si)brėžtų paties ugdytinio mokymosi tikslų, padedančių siekti ugdymo programose numatytų rezultatų.

Mes visi suprantame, kad net ir kruopščiausiai parengti pamokų planai visiškai neatitiks kiekvieno ugdytinio poreikių. Kad mokymosi turinys pasiektų kiekvieną besimokantįjį, būtina, jog ugdytiniai susipažintų su mokymosi patirčių įvairove, strategijomis, žinotų, kokį rezultatą ir iki kada reikia pasiekti, kas bus laikoma mokymosi verte, kaip geriausiai gali pademonstruoti tą vertę, kokias savo stiprybes gali pasitelkti mokymuisi ir pan. Ugdytinio aktyvumas šiame procese laikytinas esminiu. Tad ugdymo personalizavimas nereiškia unikalaus mokymosi plano kūrimo kiekvienam besimokančiajam ir to, kad mokytojas visiems ugdytiniams numatys mokymosi rezultatus bei kels užduotis jiems pasiekti (Bray, McClaskey, 2016). Šiuo atveju kuriama mokyti palanki aplinka, o kaip standartas, orientuojantis į individualių besimokančiojo siekių kryptį, čia veikia nacionalinė ugdymo programa ir joje numatyti ugdymo siekiniai.

Tad personalizuoto ugdymo kultūroje kalbama apie *pasirenkamumo kūrimą, leidžiantį besimokantiems ir pedagogams priimti tokius sprendimus*, kuriais bus remiamas kiekvieno jų mokymosi kelias. Mokytojai tampa atrama besimokančiajam: susitikę su ugdytiniais jų mokymosi startinėje pozicijoje, jiems suteikia pagrindines autonomijos ir pasirinkimo galimybes kontroliuoti savo mokymąsi, kad jie liktų motyvuoti, įsitraukę ir atsakingi. Ir tai visiškai nereiškia mokytojo vaidmens sumenkimo – jis, nepraradęs savo reikšmingumo, pasikeičia. Tokia praktika gali būti įgyvendinama taikant savivaldį mokymą(si) (Gaučaitė, Kazlauskienė, 2018a, b; Kazlauskienė, Gaučaitė, 2018a, b).

Individualizuotas ugdymas taip pat yra pritaikomas individualiems kiekvieno ugdytinio poreikiams: jei planuojami lūkesčiai kai kuriems mokiniams yra per sudėtingas iššūkis (pvz., mokinys nėra pajėgus savarankiškai projektuoti mokymo(si) kelio tikslui pasiekti), individualizuodamas ugdymą mokytojas minėtus lūkesčius derina su ugdytinio mokymosi poreikiais ir galimybėmis (pagal tai, kiek ir kaip jis yra pajėgus siekti mokymosi pažangos). Tai reiškia, kad tuos mokymosi kelius gali parinkti mokytojas, silpniau besimokantiems netgi pateikdamas aiškius veikimo algoritmus.

INDIVIDUALIZAVIMAS

VS.

PERSONALIZAVIMAS

Suprantamas kaip mokymas, kurio tempas mokytojo pastangomis pritaikytas skirtingų ugdytinių mokymosi poreikiams.

Mokymosi tikslai yra tokie patys visiems mokiniams, bet mokiniai gali įsisavinti medžiagą įvairiu tempu pagal savo mokymosi poreikius. Pvz., mokiniams gali reikėti daugiau laiko įsisavinti duotą temą, mokiniai gali praleisti temas, kuriose yra jiems jau žinoma informacija, arba mokiniai gali pakartoti temas, kurių įsisavinimui jiems reikia daugiau pagalbos.

Pagrindinis mokymo(si) organizatorius išlieka mokytojas. Mokytojai aktyviai remiasi duomenimis apie kiekvieno mokinio mokymąsi, kad pasirinktų geriausias praktikos strategijas, kurios padeda kiekvienam mokiniui įsisavinti standartuose numatytas ugdyti kompetencijas.

Suprantamas kaip mokymas, kurio tempas pritaikytas skirtingų ugdytinių mokymosi poreikiams, jų preferencijoms ir konkrečioms interesams – jį pasirenka pats besimokantysis.

Mokymosi tikslai yra skirtingi kiekvienam ugdytiniui, o patys ugdytiniai aktyviai dalyvauja savo mokymosi projektavime prisiimdami už jį atsakomybes – jie patys nusistato tikslus, stebi pažangą ir apmąsto savo mokymąsi.

Mokytojai sukuria ir palaiko mokymosi aplinką, kurioje ugdytiniai gali laisvai, saugiai ir efektyviai tenkinti asmeninius mokymosi interesus, plėtojamas gebėjimas būti savivaldžiais ugdytiniais.

Visiškai personalizuotoje aplinkoje mokymosi tikslai ir turinys, metodai, mokymosi tempas skiriasi (taigi personalizavimas apima diferencijavimą (savidiferencijavimą) ir individualizavimą).

Plačiąja prasme diferencijuotas mokymas apibrėžiamas kaip „turinio, proceso ar rezultato pritaikymas“ pagal konkretaus mokinio „pasirengimą, susidomėjimą ir mokymosi profilį“ kuriant įgalinančią mokyti aplinką visiems besimokantiejiems.

Adaptuota autorių pagal Bray, McClaskey, 2016

Personalizuoto ugdymo esminis bruožas – holistinis požiūris į ugdytinį ir ugdymą.

Nežiūrint tam tikrų panašumų, individualizuotame ugdyme pagrindinis veikėjas visgi išlieka mokytojas, o ne mokinys: mokytojas pagal mokinio ugdymo poreikius, jo gebėjimus, turimą patirtį organizuoja jo mokymąsi, o

mokinys jį vykdo. Tuo tarpu personalizuotame ugdyme pagrindinis dėmesys skiriamas *aktyviam besimokančiojo vaidmeniui, jo pasirinkimams ir sprendimams dėl mokymosi tikslų, metodų bei būdų jiems pasiekti ir pan. Personalizuoto ugdymo(si) idėjos grindžiamos neurologijos mokslų teorija, kad nėra nė vieno ugdymosi būdo, kuris būtų optimaliai geras visiems vaikams. Personalizuoto ugdymo(si) dėmesio centre yra šie klausimai:*

- *kaip skirtingai vaikai mokosi / ugdomi,*
- *kaip skirtingai jie parodo, ką išmoko, ką geba, kas jiems svarbu,*
- *kaip turėtume sukurti bendras aplinkas, kuriose „tilptų“ visi vaikai su skirtingais gebėjimais ir mokymosi būdai ir pan. (Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos įgyvendinimo rekomendacijos, 2022).*

O iš esmės tai reiškia, kad:

- mokymasis pirmiausia turi būti prasmingas pačiam besimokančiajam, orientuotas į jo interesus ir idealiu atveju savivaldis;
- greitis, kuriuo vyksta mokymasis, ir metodai turi tikti individualiai kiekvienam besimokančiajam idealiu atveju asmeniškai jam pačiam priimant sprendimą dėl jų tinkamumo;
- ką „turi“ išmokti iki tam tikro momento ir kaip norėtų / galėtų išmokti, kad pasiektų užsibrėžtą tikslą, nusprendžia besimokantysis padedamas mokytojo (jei reikia tos pagalbos);
- mokymosi personalizavimas priklauso mokytojo ir besimokančiųjų partnerystės, o ne kontrolės sričiai.

Personalizuoto mokymosi kontekste diferenciacija išlieka – mokytojas taip pat reaguoja į unikalius besimokančiojo mokymosi poreikius ir per mokymosi procesą, ugdymo turinį arba konkrečią mokymosi priemonę ar rezultatą, atsižvelgdamas į ugdytinio pomėgius, mokymosi profilį ar turimą patirtį, sudaro sąlygas jam siekti užsibrėžto tikslo neretai palikdamas galimybes *savidiferenciacijai*, t. y. palieka galimybes pačiam ugdytiniui daryti pasirinkimus.

Sąlygų daryti pasirinkimus ir priimti sprendimus sudarymas, padaryto pasirinkimo (nors ir klaidingo) pripažinimas – esminis mokytojo mokymo veiklos bruožas personalizuojant mokymą.

Nepriklausomai nuo to, ką nusprendžiama diferencijuoti – ar tai būtų dalykas, mokymosi procesas, mokymosi aplinkos ir pan. – diferencijavimas yra įvairių mokinių mokymosi poreikių suvokimas ir aktyvus atsakas į juos. Tai apima lankstumą kuriant mokymosi aplinką, kad būtų sukurta geriausia mokymosi patirtis individualizuojant ar personalizuojant procesą.

Ką apie personalizavimą sako mokytojai?

„Personalizavimas – tai supratimas, kad mokant atsižvelgiama į unikalius mokinių interesus, individualius ir specifinius poreikius, kas gali padaryti darbą ir mokymąsi prasmingus ir autentišku.“

„Personalizavimas reiškia, kad kiekvieno mokinio klausiamo: „O kaip jums geriausia?“ ir pagal tai mokytojas jį moko.“

„Personalizavimas yra susijęs su santykiais, su kiekvieno atskiro mokinio akademiniais ir asmenybės aspektų pažinimu.“

„Personalizavimas – tai mokinių įtraukimas į mokymąsi, kuris atitinka jų individualius poreikius, atspindi jų artimiausią vystymosi zoną ir suteikia jiems galimybes naudotis visais ištekliais, ugdytis pagal asmeninį mokymosi tempą.“

„Personalizavimas – tai mokinių įtraukimas siekti asmeninių mokymosi tikslų, kai mokinių, tėvų, švietimo pagalbos specialistų ir mokytojų indėlis suteikia galimybę mokytis atsižvelgiant į individualius mokinių poreikius, interesus ir mokymosi stilius visur ir visaip.“

„Personalizavimas – tai, kai kiekvienas mokinys, naudodamasis jam padedančiomis mokytis ir stiprinti savo stipriąsias puses priemonėmis, mokosi savo tempu.“

„Personalizavimas – tai susitikimas su besimokančiuoju ten, kur jis yra, artimiausio vystymosi zonos suradimas ir nustatymas numatant, kur jis turi būti, ir pagalba, kad ten patektų.“

Mintys paimtos iš 2021 m. tarptautinio projekto metu vykdytos anoniminės apklausos

Kaip matyti iš pateiktų praktikų minčių, daugelis jų siekia patenkinti kiekvieno besimokančiojo poreikius per jo artimiausio vystymosi zoną (Vygotsky, 1962), išryškėja siekis mokymosi veiklą iš ugdytinių pozicijų matyti kaip prasmingą jam pačiam veiklą. Mokytojų pasisakymuose apie ugdymo personalizavimą pastebimi ir individualizuoto ugdymo raiškai būdingi atributai (kai *įtraukiamas* mokinys, *mokytojas moko* pagal mokinio poreikius ir pan.), žodynas neretai būdingas individualizuoto ugdymo praktikai.

MOKINYS *ar* BESIMOKANTYSIS, MOKYTOJAS *ar* UGDYTOJAS?

Kada siekiame sukurti labiau personalizuotą ar į besimokantįjį orientuotą aplinką, svarbu suprasti, kad turime pakeisti edukacinę kultūrą klasėje ir mokykloje. Tai sudėtingas ir ilgai trunkantis procesas. Jo pradžia gali būti savo žodyno keitimas.

Pasak Bray, McClaskey (2016), sąvokos *besimokantysis* vietoj *mokinys* vartojimas yra svarbus pirmas žingsnis, siekiant kiekvieną asmenį įtraukti į savimokos procesus. Mokinio ir besimokančiojo žodžių semantinė prasmė sako, kad mokymasis gali vykti ir be mokymo – pats asmuo mokosi ir nebūtinai tai turi vykti formaliai. O mokinys turi turėti, kas jį moko, t. y. mokytoją; mokymas nevyksta nevykstant tam tikros formos mokymuisi.

Nors tarp individualizuoto ir personalizuoto ugdymo yra akivaizdžios sąsajos, vis dėlto kaip išskirtinė personalizuoto mokymosi ypatybė yra aktyvus besimokančiojo vaidmuo ne tik realizuojant numatytus ugdymo tikslus, bet ir kuriant savo mokymosi aplinką ir procesą pačiam: pasirinkimas, ką, kokiais būdais, kada ir kaip išmokti, kaip tai pritaikyti, kad neatsiliktum nuo nuolat kintančios aplinkos. Toks mokymas išplečia besimokančiojo atsakomybės už savo mokymąsi ribas.

Personalizuotas ugdymas iš naujo apibrėžia ir išplečia *mokytojo* vaidmenį. Jis jokių būdu nesumenksta, o priešingai – išlieka labai reikšmingas. Ugdytinio savivaldumas nėra nekintantis, statiškas reiškinys: pavyzdžiui, atlikdamas vienas užduotis, jis gali priimti savarankiškus sprendimus, o atliekant kitas gali kilti kliūčių. Ugdytiniai turi būti palaikomi ir ta linkme, kad jie įgytų reikiamų įgūdžių norimiems rezultatams pasiekti. Be šios paramos ir krypties mokymasis nebus sėkmingas.

Pirmiausia mokytojai turi giliai suprasti savo asmeninį nusistatymą personalizuoto ugdymo aspektu (pvz., pasitikėti ar ne besimokančiuoju, kiek gali suteikti jiems laisvės, į lyderystės pasidalijimą, į mokymo(si) rizikas, vertinimo lankstumą ir pan.) ir įsivertinti, kokį poveikį jo požiūris daro santykiams su besimokančiais. Mokytojo vaidmens pokytis reikalauja, kad mokytojai tikėtų, jog visi mokiniai yra pajėgūs mokytis, su visais mokiniais reikia elgtis kaip su gabiais ir galinčiais mokytis bei pasiekti numatytų rezultatų.

Vienas iš pagrindinių personalizuoto ugdymo bruožų yra ryšys, nes tik jis leidžia mokytojui ir ugdytiniui dirbti kaip viena komanda auginant asmeninius ugdytojo kaip mentoriaus su ugdytiniu santykius. Šie santykiai gali būti įvairūs, pavyzdžiui, mums įprastą konkretaus dalyko mokytojo sąveiką su ugdytiniu gali pakeisti mokytojų grupės, kurių kompetencijų ir pagalbos tuo metu labiausiai reikia ugdytiniui.

Mokytojams svarbu pereiti nuo nuolatinės mokymosi kontrolės prie mokymosi koordinavimo, tad besikeičiantis mokytojo vaidmuo įgyvendinant personalizuotą ugdymą klasėje taip pat reikalauja iš mokytojo ne „visažinystės“, o nuolatinio jo tobulėjimo. Naujas fasilitatoriaus vaidmuo neatitinka to būdo, kuriuo mokytojai buvo mokomi mokytis ir mokėsi patys, būdami mokiniai. Tad mokytojas kartu tampa besimokantis, tobulėja kartu su savo ugdytiniais.

MOKYTOJAS

Naudoja duomenis, kurie apibūdina atskirų mokinių gebėjimus, mokėjimus, jų mokymosi strategijas ir pan. Tuo pagrindu mokytojas parenka geriausias ir mokiniui tinkamiausias mokymo strategijas, kurios padeda kiekvienam mokiniui įsisavinti standartuose apibrėžtas numatytas kompetencijas.

INDIVIDUALIZUOTAS

UGDYTOJAS

Modeliuoja, meistriškai sukuria ir palaiko mokymosi aplinką, kurioje ugdytiniai gali laisvai, saugiai ir efektyviai siekti asmeninių interesų sąveikaudami su kintančia aplinka ir socialiniu kontekstu. Padeda ugdytiniams plėtoti ir tobulinti asmeninį savivaldžio mokymosi raštingumą ir įpročius.

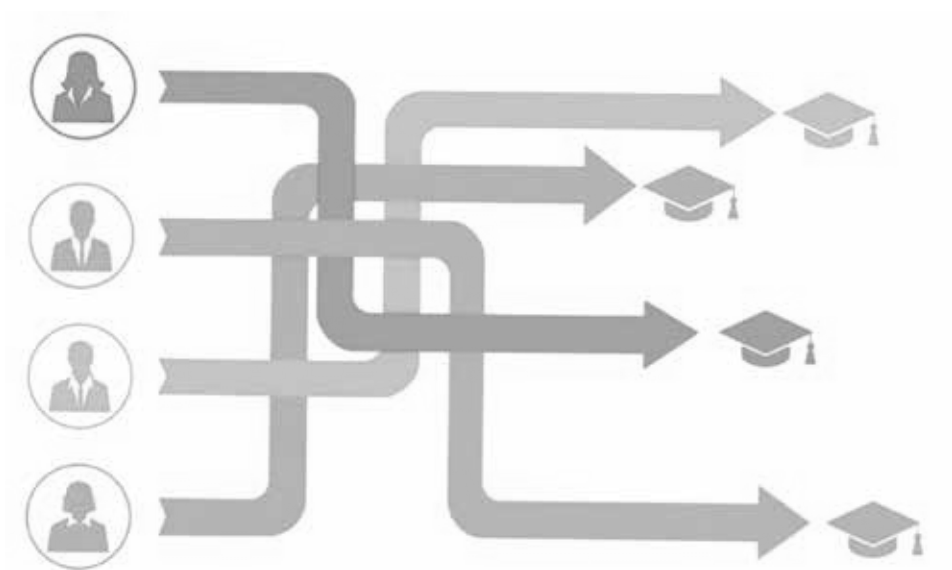
INDIVIDUALIZUOTAS

Personalizuotu ugdymu grindžiamoje sistemoje mokytojai veikia kaip mokymosi palydovai, palaikantys besimokantįjį – jie kuria palaikymo sistemą pagarbioje bendrystėje su besimokančiuoju. Jie, kaip ir individualizuojant mokymą, kuria mokymosi tvarką ir rekomenduoja medžiagą, kuri atitinka įvairių besimokančiųjų poreikius; jie padeda ugdytiniams išsikelti mokymosi tikslus, juos pasiekti, teikia pasiūlymus ir pagalbą, kad kiekvienas besimokantysis būtų teisingame kelyje. Bet atlieka ne instruktoriaus,

Ugdytojai ir besimokantieji yra mokymosi partneriai, kurie kuria autentišką mokymosi veiklą. Mokosi tiek ugdytinis, tiek ir ugdytojas.

o labiau konsultanto, mokymosi tarpininko (angl. *coach*) vaidmenį. Tad pagrindinis mokytojo vaidmuo yra kartu su ugdytiniais sukurti saugią mokymosi aplinką ir lydėti juos mokymosi kelyje suteikiant jam sprendimų priėmimo galių. Ugdytojui svarbu būti empatiškam, išsiklausyti į ugdytinių pasiūlymus, sukurti pastoliavimo (angl. *scaffolding*) tvarką klasėje ir atlikti mokymosi palaikytojo vaidmenį – kada reikia, pasiūlyti emocinę ar dalykinę paramą, pateikti savalaikį ir pažangą skatinantį grįžtamąjį ryšį.

Kaip kompetencijomis grįstas ugdymas siejasi su personalizuotu ugdymu?

Sparčiai kintant mokymosi paradigmai Lietuvos švietimo sistema pasuko mokymosi rezultatais (kompetencijomis) grindžiamo ugdymo keliu. ES dokumentuose kompetencijos sąvoka apibrėžiama kaip *bendroji jungiamoji koncepcija*, siejama su visybiškai suprantamu asmeniniu potencialu bei galimybėmis pritaikyti kintamus ir tikslingus gebėjimus, remiantis turimomis žiniomis ir patirtimi.

„Lietuvių kalbos žodyne“ sąvoka **kompetencija** (lot. *competentia* – priklausomybė (pagal teisę)) apibrėžiama kaip funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos; žmogaus svarba tuo didesnė, kuo reikšmingesnis jo socialinis vaidmuo. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme kompetencija apibrėžiama kaip *gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma*. Tai pasirengimas prasmingai veikti įvairiose situacijose jas įvertinus.

Į kompetencijas orientuoto ir personalizavimu paremto ugdymo sinergijos kontekste sukuriama sąlyga ugdymo institucijai su savo ugdytiniais susitikti ten, kur šio susitikimo metu jie esti – su jų įgūdžiais, mąstysena, įpročiais, pomėgiais, patirtimi, ir tęsti unikalią kiekvieno ugdytinio mokymosi kelionę įgyjant bendrojo ugdymo programoje numatytų kompetencijų, pasirengiant tęsti mokymąsi visą gyvenimą taip, kaip jie tai mato geriausiai.

Kompetencijomis grindžiamas ugdymas yra ne kas kita, kaip standartais pagrįsto ugdymo autentiškas įgyvendinimas.

Bet tai nereiškia, kad nuo savo startinės linijos kiekvienas be atodairos gali žingsniuoti ten, kur jis užsimanė. Ugdymo turinyje yra apibrėžti akademiniai standartai ir kompetencijos, kurių ugdytiniai turi pasiekti, tai yra pagrindas, ką besimokantysis turi pasiekti ir kokia kryptimi judėdamas tai gali padaryti.

Numatyti standartai tampa mokymosi lūkesčių pagrindu ir apibrėžia jų raiškos lygį (kokybę). Tad kiekvienam besimokančiajam svarbu kelti aukštus mokymosi lūkesčius, nes personalizuoto ugdymo sistemoje laikomasi nuostatos, kad *kiekvienas gali, tik gali kitaip*, pažįstant ir pripažįstant skirtybes ir į tai žvelgiant kaip ugdymo(si) potencialą. Tokios nuostatos padeda palaikyti teisingumo principą švietime.

Nepažinus ir nepripažinus mokymosi skirtybių, pasiekti mokymosi rezultatai visuomenėje vertinami nusistovėjusios ir visuotinai priimtos (ne)normos požiūriu ir laikytini taisytiniais. Tad ir pastangos yra sutelkiamos ties valstybei reikalingų žmonių ugdymu eliminuojant pastangas sąlygų žmogaus esybei atsiskleisti sudarymui, o pasireiškiantys mokymosi skirtumai yra stigmatizuojami. Todėl tokioje aplinkoje ugdomas vaikų diskriminacinis elgesys ir mąstymas (Kazlauskienė, Gaučaitė ir kt., 2021). Kompetencijomis grindžiamo personalizuoto ugdymo praktikos kūrimas siekia remti visiems teisingą švietimą, šio tikslo įgyvendinimas reikalauja sąmoningumo ir visų ugdymo proceso dalyvių pasirengimo jį realizuoti praktikoje.

Personalizavimas be kompetencijomis pagrįstos ugdymo sistemos reiškia, kad mokiniai negaus mokymuisi reikalingų orientyrų ir diferencijuotos paramos.

Kompetencijomis grįstas ugdymas be personalizavimo nepajėgus išlaikyti mokymosi lygybės, atsirandančios dėl mokymosi skirtumų, todėl rizikuojama sustiprinti diskriminavimą.

Kompetencijomis pagrįstas mokymasis yra *ugdymo sistema*, neretai įvardijama kaip įgūdžiais ar meistriškumo demonstravimu pagrįstas ugdymas, kai besimokantieji žingsniuoja į priekį savo tempu, palaikomi mokytojų teikiamos diferencijuotos paramos (Sturgis & Patrick, 2011). Autoriai teigia, kad kompetencijomis pagrįstoje švietimo sistemoje ugdytiniai supranta mokymosi tikslus ir taip pat žino, ką jie turi „žinoti ir parodyti“, kad būtų pripažinti. Jei besimokantysis nepademonstruoja įgijęs pakankamai įgūdžių, nėra pastebimas tobulėjimas, jam turi būti suteikta pagalba ir intervencijos, kurios padėtų užpildyti žinių ir įgūdžių spragas. Tokį supratimą galima pasiekti ugdymą personalizuojant.

Kompetencijomis grindžiama ugdymo sistema veikia kaip ugdymosi orientyras. O mokymosi personalizavimas – tai tyrimais apie mokymąsi, motyvaciją ir įtrauktį paremta veikimo strategija, optimizuojanti edukacinę aplinką, veikimo joje kryptį, kada ugdytinis savikūros procese yra veiksmingai remiamas.

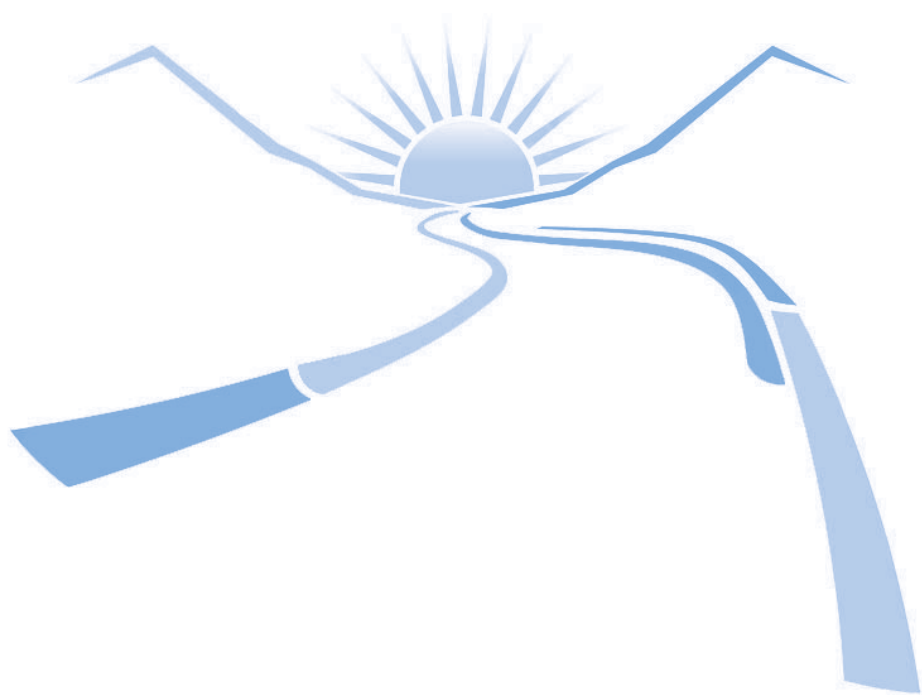
Į kompetencijas orientuoto ir personalizuoto ugdymo sąsajos konkretinamos pristatant personalizuoto mokymosi raišką pagal kompetencijomis grindžiamo ugdymo esminius bruožus (sudaryta autorių pagal Sturgis ir Patrick (2011)).

Į kompetencijas orientuoto ugdymo esminiai bruožai	Kaip į kompetencijas orientuotas ugdymas įgalina personalizuoto mokymosi raišką
<p>Mokymosi rezultatai pabrėžia kompetencijas, apimančias žinių pritaikymą ir kūrimą bei svarbių įgūdžių ir nuostatų ugdymą.</p>	<p>Labai svarbu mokomuoju dalyku ugdyti kompetencijas susiejant naują informaciją su ankstesnėmis žiniomis. Laiduojamos galimybės ugdyti gyvenimui reikšmingas ir praktikoje pritaikomas žinias ir įgūdžius. Ugdytiniai naują patirtį auginą tiek klasėje, tiek už jos ribų aktyviai dalyvaudami integraliose patyriminėse veiklose ir analizuodami globalaus pasaulio temas. Vertinami socialiniai ir emociniai įgūdžiai.</p>
<p>Į mokyklų ir švietimo sistemų kultūrą, struktūrą ir pedagoginės veiklos praktiką įtrauktos strategijos, užtikrinančios lygybę visiems ugdytiniais.</p>	<p>Siekiami pažinti ir pripažinti mokymosi poreikių, tikslų, galimybių, būdų jiems siekti įvairovę ir ją remtis siekiant mokymosi pažangos. Ugdytinių mokymosi įvairovė suprantama kaip potencialus augimo šaltinis, laiduojantis galimybes konstruoti savitą, individualų mokymosi kelią su individualiais pasiekimais, pabrėžiant jų pačių pastangų svarbą ir atsakomybes skatinant ieškoti ir atrasti jiems priimtinausius naujus mokymosi būdus.</p>
<p>Ugdytiniai pereina į kitą lygį ne pagal praleistą laiką mokantis, o tuomet, kai pademonstruoja savo meistriškumą.</p>	<p>Kiekvienas besimokantysis turi asmeninį mokymosi planą. Atskiri ugdytiniai, įvaldę kiekvieną plano mokymosi tikslą, kad pereitų į kitą lygį, demonstruoja meistriškumą.</p>
<p>Kompetencijos apima besimokančiuosius įgalinančius mokymosi tikslus (žinias, gebėjimus, įgūdžius, vertybines nuostatas), kurie yra aiškūs, orientuoti į galutinį rezultatą, yra išmatuojami ir pritaikomi kituose kontekstuose.</p>	<p>Kiekvienas besimokantysis kartu su savo mokytojais išsikelia mokymosi tikslus ir uždavinius. Ugdytinių aktyvus dalyvavimas yra įtrauktas į mokymosi proceso plėtrą. Skatinami mokymosi išteklių, lanksčios mokymosi aplinkos mokyklos viduje ir už jos ribų, taikomosios programos, būdai ir įvairi patirtis, atitinkanti mokymosi tikslus, pagal individualius mokinių poreikius. Paties besimokančiojo valia ir pasirinkimu pagrįsti aiškūs, į galutinį rezultatą nukreipti mokymosi tikslai, sėkmės kriterijai, padeda skleisti asmeniniam mokymuisi.</p>

<p>Vertinimas yra prasminga, teigiama ir įgalinanti mokymosi patirtis, suteikianti besimokančiajam savalaikių, svarbių ir veiksmingų įrodymų ir argumentų pažangai siekti.</p>	<p>Mokytojas ir besimokantieji dirba kaip komanda nustatydami stipriąsias ir silpnąsias puses. Aktyviu besimokančiojo dalyvavimu pagrįsti vertinimai leidžia atskiriems ugdytiniais jiems priimtinais ir geriausiais būdais parodyti savo meistriškumą. Taikomi vertinimo būdai ir metodai suteikia savalaikį grįžtamąjį ryšį apie padarytą pažangą lyginant ją su startine pozicija. Naudojami mokymosi sėkmę palaikantis formuojamasis, taip pat ugdymo rezultatais pagrįsti diagnostinis, apibendrinamasis vertinimai, suteikiantys grįžtamąjį ryšį apie kiekvieno ugdytinio stipriąsias puses, įgūdžius, spragas ir tobulintinas puses. Individualius mokymosi poreikius atliepančios mokymosi strategijos leidžia ugdytiniais parodyti įgytas žinias jas susiejant su savo interesais ir siekais.</p>
<p>Ugdytiniai kasdien gali priimti svarbius sprendimus dėl savo mokymosi patirties, kaip jie kurs ir pritaikys žinias ir kaip parodys savo mokymąsi.</p>	<p>Paties besimokančiojo vaidmuo yra aktyvus tiek numatant savo mokymosi tikslus, tiek ir kuriant savo mokymosi aplinką, procesą pačiam: ugdytinis yra įgalintas pasirinkti, ką, kokiais būdais, kada ir kaip išmolti, pademonstruoti savo meistriškumą siejant tai su numatytais bendraisiais ugdymo tikslais. Toks mokymas išplečia besimokančiojo atsakomybės už savo mokymąsi ribas.</p>
<p>Ugdytiniai, atsižvelgiant į jų individualius mokymosi poreikius, gauna savalaikę, diferencijuotą pagalbą.</p>	<p>Diferencijuotas mokymas suteikiamas palengvinant sąveiką tarp mokytojo ir besimokančiojo esant paramos poreikiui, kad ugdytinis neliktų artimiausio vystymosi zonos „mokymosi paraštėje“. Kad būtų patenkinti individualūs ugdytinio mokymosi poreikiai, jautri paramos besimokančiajam sistema situacinėje aplinkoje siūlo įsikišimo laiku ir diferencijuotus pedagogo vaidmenis.</p>

Personalizuotas mokymasis remiasi kompetencijomis grįstomis struktūromis, kurios užtikrina nuoseklų įgytos kompetencijos lygio patvirtinimą, pagrįstą aktyviu besimokančiojo mokymusi (darbu), atidžiai stebint ir fiksuojant mokymosi tempą ir padarytą pažangą. Mokymosi tempo ir pažangos nuoseklumas bei stebėjimas yra svarbūs mokinių sėkmei.

Ko reikia, kad ugdymo personalizavimas būtų sėkmingas?

„Žvelgiant iš besimokančiojo perspektyvos, mokytojai gali padėti besimokančiesiems tapti atsakingiems už savo mokymąsi mokykloje ir gyvenime. Tam svarbu sutelkti dėmesį į mokinių ir mokytojo veiksmus, kurie gali padėti mokiniams pamatyti jų pačių mokymąsi kaip prasmingą veiklą (Hattie, 2008) ir, bendrai veikiant ir palaipsniui perleidžiant daugiau atsakomybių pačiam besimokančiajam, paskatinti juos tapti savo mokymosi šeimininkais (Fletcher, 2016). Tai yra ir procesas, ir siekiamas rezultatas, kuriame pedagogo pagrindinis vaidmuo yra palengvinti šį procesą ir kuris ugdymo praktikoje patiria nemažai iššūkių“ (Kazlauskienė, Gaučaitė ir kt., 2021).

Ugdymo personalizavimas reikalauja pasidalytos atsakomybės tarp mokytojo ir ugdytinio. Dalydamiesi atsakomybėmis mokosi visi – tiek mokytojas, tiek ir pats ugdytinis. Kad būtų rasti patys geriausi veikimo būdai, kuriant bendros atsakomybės strategijas svarbu permąstyti visų veiksmus, į šį projektavimo vyksmą įtraukti ir patį ugdytinį. Kaip ir bet kurioje pasidalytojoje lyderystėje, reikia apmąstyti ir sau atsakyti:

Kokie yra bendros atsakomybės tikslai ir kaip jie paveiks ugdytinių mokymąsi ir gerovę?

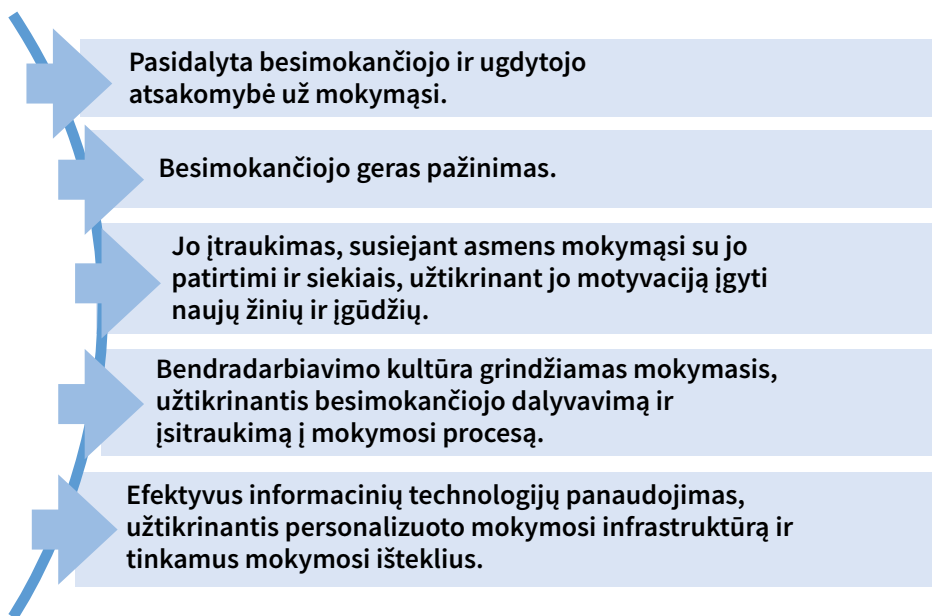
Kaip sukurti bendrą pagrindą efektyviam darbui kartu?

Kaip sukurti bendrus kiekvieno vaiko sėkmės planus?

Tiek ugdymo praktikai, tiek ir tyrėjai, besidomintys ugdymo personalizavimu klasėje, įvardija aibę aspektų, kurie turi įtakos tam, kiek sėkmingai bus personalizuojamas ugdymas.

Williams (2013) išryškina keletą svarbiausių personalizuoto ugdymo organizavimo aspektų:

Kaip pats autorius pažymi, tai nėra baigtinis ir nuoseklus sąrašas, bet jis apima esminius sėkmingo personalizuoto ugdymo aspektus.

UNESCO (2017) dokumente sąlygų personalizuotam mokymuisi organizuoti sąrašas praplėstas pristatant organizavimo nuostatas bei jų raiškos aspektus.

Personalizuoto ugdymo nuostatos ir jų raiška:

Bendras sutarimas, ką reiškia personalizuotas mokymasis. Tai turėtų suprasti visa švietimo bendruomenė: mokytojai, švietimo administracijos atstovai, tėvai, patys ugdytiniai. Tai turi būti esminė mokyklos misijos dalis, pripažįstanti, kad mokinių mokymasis labai pagerėja, kai jis yra personalizuotas.

Dialogo apie mokymąsi ir mokinių mokymosi poreikius kultūra.

Kontekstas, kuriame vertinamas ir skatinamas nuolatinis tikslų ir mokymosi strategijų peržiūrėjimas ir įvertinimas.

Klasės ir visos mokyklos aplinka, kurioje klaidų darymas yra vertinamas kaip esminis žingsnis tolesnio mokymosi link, o ne kaip kažkas blogo ar neteisingo. Mokiniai neturėtų jaustis blogai pasakydami, kad jie kažko nesupranta ar nemoka. Ugdytiniai žino, kad tai reiškia tik laikinus sunkumus, kuriuos reikia įveikti ir kad jiems bus suteikta galimybė tai padaryti. Šis įgalinantis kontekstas yra gyvybiškai svarbus, nes be šio tikėjimo ir pasitikėjimo nebus sukurta saugi mokymuisi aplinka – ugdytiniai bijos dalytis asmenine nuomone ir tęsti mokymąsi.

Kontekstas, kuriame vertinamas ir skatinamas nuolatinis tikslų ir mokymosi strategijų peržiūrėjimas ir įvertinimas.

Nors personalizuotas mokymasis nėra grindžiamas vien tik naujausiomis technologijomis, vis dėlto būtina prieiga prie internetinių išteklių ir kompiuterinių įrenginių besimokantiesiems laiduoja galimybes tolesniam veiksmingam mokymuisi.

Mokytojų ir mokinių prieiga prie įvairių informacijos šaltinių laiduoja galimybes išsamiau pažinti, gilintis ir tyrinėti reiškinį ir objektų įvairovę bei taip siekti geresnių mokymosi rezultatų.

Personalizuoto mokymosi principais grindžiamas požiūris į ugdymo procesą ir rezultatą kaip vientisą sistemą (ugdymo programą, vertinimą, mokymą ir mokymąsi matant kaip vienį, pagrįstą personalizuoto ugdymo principais).

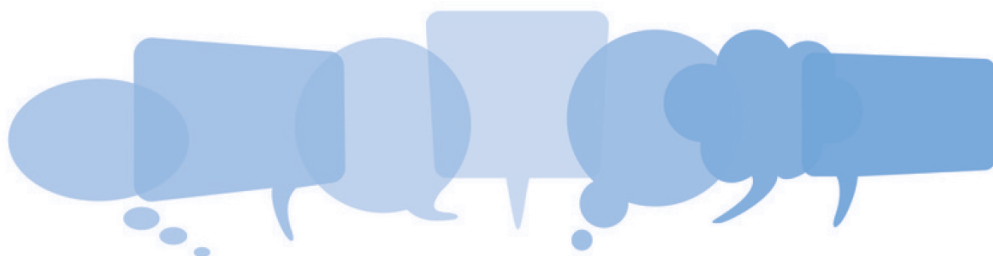
Mokyklos kultūra, kuri ne tik toleruoja, bet ir skatina ugdytinių aktyviu veikimu grindžiamą mokymąsi įvairiose aplinkose (visur ir visada).

Organizuojant personalizuotą ugdymą pirmenybė teikiama ugdytinių balsui ir pasirinkimui. Tai reiškia nestandartinių sprendimų, suteikiančių ugdytiniams galimybę atlikti jiems svarbų darbą, kūrimą.

Kitas esminis žingsnis, kurį mokytojas turi padaryti personalizuotu ugdymu grindžiamoje klasėje, tai užtikrinti galimybes autentiškais būdais pademonstruoti geriausiai tai, ką išmoko, kokių įgūdžių įgijo ir pan., t. y. geriausiai parodyti, kokį meistriškumo lygį pasiekė. Ir visai nesvarbu, kokį mokymosi metodą mokiniai bepasirinktų, jų pasirinkimą svarbu pripažinti (priešingu atveju jų pasirinkimas bus nuasmenintas). Rizika, kad ugdytinis padarys netinkamą pasirinkimą, yra atperkama galimybėmis mokytis iš klaidų (kurios personalizuoto ugdymo kontekste traktuojamos ne kaip klaidos, o kaip dar viena autentiška patirtis). Kad ugdytinis pasimokytų iš savo pasirinkimo, svarbu tai, kas vyksta po to, kai sulaukiama to pasirinkimo rezultatų: svarbu reflektuoti naują patyrimą, analizuoti rezultatą ir procesą kartu su ugdytiniu ir projektuoti naujas galimybes. Tokiai praktikai įgyvendinti paprastai reikia permąstyti mokytojų ir mokinių vaidmenis klasėje.

Kad ugdytinių įtraukimas į savo mokymąsi būtų sėkmingas, jiems turi būti aiškūs ir prasmingi tiek mokymosi tikslai, tiek ir tai, kas ir kaip bus vertinama. Tam reikia bendrų susitarimų, apibrėžiančių siekiamo rezultato kokybę nurodant jo raišką kiekviename lygyje. Rezultato ir proceso sėkmės kriterijų numatymas ir vertinimo rubrikų sukūrimas leidžia visiems ugdymo proceso dalyviams suprasti, kas ir kaip bus vertinama, kokios žinios ar įgūdžiai rodo tam tikrą pasiekimų lygį, kokiais būdais ugdytinis gali pademonstruoti savo gilesnio mokėjimo lygį.

Leiskite mokiniams dalyvauti priimant sprendimus

Personalizuoto ugdymo sistema kuriama dialogo kultūros apie mokymąsi ir mokinių mokymosi poreikius kontekste. Siekiant tapti atsakingam už savo mokymąsi, būtina, kad besimokantieji suprastų savo mokymąsi. Toks supratimas nėra duotybė – jis didinamas kiekvieną dieną, kiekvieno susitikimo su mokymu ir mokymusi metu.

Kaip teigia Watkins (2011), personalizuoto mokymosi kultūra kuriama kasdien:

- *pastebint mokymąsi;*
- *kalbant su vaikais ir skatinant juos kalbėti apie mokymąsi;*
- *apmąstant mokymąsi;*
- *padarant mokymąsi mokymosi objektu.*

Neretai mokytojai taip susikoncentruoja į rezultatą, kad „pameta“ procesą. Didžiulės pastangos dedamos, kad būtų viskas taip besimokantiesiems išaiškinta apie tai, kokio ir kaip atlikto darbo tikimasi, kad ugdytiniams nekiltų klausimų. Toks perdėtas detalumas to, ką ir kaip ugdytiniams reikia padaryti, o ne į galimybių tyrinėti ir mokyti išryškėjimas taip pat tampa kliūtimi personalizuotam ugdymui.

Mokytojams svarbu klausytis ir išgirsti savo ugdytinius, kalbėtis su jais, užduoti klausimus ir provokuoti juos pačius domėtis ir klausti. Pasirinkimo galimybių ir pirmenybės visuose mokymosi etapuose KO, KADA, KUR ir KAIP mokyti suteikimas iš mokytojo neretai reikalauja nestandartinių sprendimų, kurie tampa iššūkiu visiems, nes mokytojas be to, kad turi gerai pažinti savo ugdytinius kaip savivaldžiai besimokančius, neretai turi priimti nestandartinius sprendimus, laiduojančius galimybes jiems atlikti jų mokymuisi svarbius darbus.

Ten, kur palaikomas personalizuotas mokymasis, mokiniai yra aktyvūs besimokantieji, turintys:

- bendrųjų ugdymo programų kontekste pasirinkimą, ką ir kaip mokyti individualiai;
- balsą, skirtą kartu kurti ir pristatyti savo mokymosi patirtį bei idėjas, savo mokymosi perspektyvas;
- lyderystės galimybes kuriant sau tinkamiausią mokymosi aplinką ir kelią, kuriant unikalųjį „Aš“.

Ką turi išgirsti mokytojas, kad galėtų sukurti galimybes ugdytiniams atlikti jų mokymuisi svarbius darbus?

Galiu pritaikyti tai, ką išmokau spręsdamas realaus pasaulio problemas, nes įgijau žinių ir gebėjimų, kurių reikia norint tapti savivaldžiam ir visą gyvenimą besimokančiam.

Jaučiuosi saugus ir esu pasirengęs dėti visas pastangas, kad perimčiau sudėtingas žinias ir įgūdžius, nes jaučiu gilų susietumo jausmą, jaučiu tai, kad mano asmeninė kultūra ir mano balsas yra vertinami, aš kasdien jaučiu, kad mokykloje mano mokymasis rūpi.

Nebijau klysti, nes klaidos yra pripažįstamos kaip mano asmeninio augimo kelias. Turiu galimybes bandyti iš naujo, žinau, kad visada mano klaidų kelyje turėsiu, kas mane paremia.

Turiu prieigą prie mokymosi tikslų ir išteklių, suprantu, ką reiškia meistriškai pademonstruoti įgytas kompetencijas.

Aš neprivalau kažko mokytis, kaip to mokosi visi kiti. Žinau, kad rezultatą galima pasiekti ir kitais keliais. Šis žinojimas man padeda ieškoti savo mokymosi kelių ir siekti rezultatų.

Turiu galimybę mokytis bet kada ir bet kur, daugiau skirti laiko, kai to reikia įsisavinant žinias arba gilinantis į jas, ir ieškoti būdų, kaip mokytis ir parodyti savo mokymąsi, kurie yra susiję su mano interesais ir ateitimi.

Aš galiu pasiekti mokymosi tikslus mokydamasis man svarbius dalykus tokiais būdais, kurie man yra veiksmingi ir padeda man būti sėkmės lydimam.

Laiku gaunu mano pažangą skatinantį grįžtamąjį ryšį ir mokymosi paramą. Tai padeda man sėkmingai tęsti savo mokymąsi bei socialinį emocinį augimą, reikalingą asmeniniame kelyje ateičiai.

Mano mokymasis yra vertinamas pagal pažangą siekiant mokymosi tikslų, o ne pagal dalyvavimo lygį ar klasėje praleistą laiką.

Įvertinimai suteikia grįžtamąjį ryšį, kad padėtų man žinoti, kur esu ir ką turiu padaryti, kad pagerinčiau mokymosi procesą ir galimu aukščiausiu lygiu pasiektčiau mokymosi tikslus.

Galiu pereiti į kitą lygį arba gilintis į mane dominančias temas, kai tik pateikiu mokymosi įrodymus, liudijančius mano įgūdžius.

Išsakyti besimokančiųjų lūkesčiai nereiškia, kad jie yra pasirengę spręsti bet kokius jiems kylančius su jų mokymusi ir gyvenimu susijusius iššūkius. Kad ugdytiniai atkoduotų ir suprastų savo patirtį, jiems vis dar reikia suplanuotų veiklų, mokymosi struktūrų, kartais – ir mokymosi algoritmų (tai dažniausiai priklauso nuo jų savivaldumo lygmens). Kadangi mokymasis pirmiausia yra santykiai, ugdytiniais reikia produktyvios bei prasmingos sąveikos su kitais besimokančiaisiais ir jų mokytojais, t. y. reikia laiko kokybiškai partnerystei su

Per bendrą mokytojo ir besimokančiojo mokymosi proceso konstravimą sukuriama natūrali paskata mokymuisi.

kitais ugdytųjų proceso dalyviais ir pajautos, kad jų žodis daro įtaką jų mokymuisi, bei matymo, kaip tai pasireiškia mokantis realioje mokymosi erdvėje.

Šiuo atveju tikslinga paieškoti atsakymų į keliamus klausimus:

Iš ugdytinio perspektyvos:

- Kaip galiu paveikti savo mokymosi patirtį?
- Kaip tai pakeitė požiūrį į mano mokymosi patirtį?

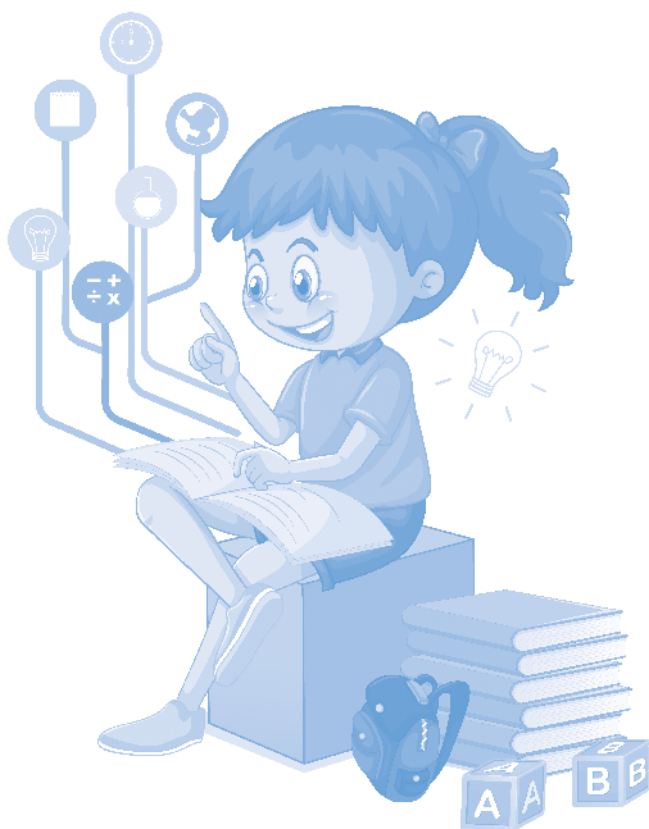
Iš ugdytojo perspektyvos:

- Kaip parengiu ugdytinius mokymosi patirties bendrakūrai?
- Kokias strategijas, metodus, jų stipriąsias puses pasitelksiu, kad įtraukčiau ugdytinius į šį bendrakūros procesą?
Personalizuoto mokymo(si) metu kiekvieno mokinio poreikius ir interesus ga-

lima patenkinti per pritaikytą mokymo aplinką, kartu su juo sumodeliuojant programą ir keičiant požiūrį į tai, kaip jie mokosi. Norint sukurti veiksmingą personalizuoto mokymosi aplinką, mokytojams svarbu pažinti savo ugdytinius kaip nuolat besimokančius ir paskatinti juos atlikti optimalių pastangų reikalaujančias užduotis, t. y. provokuoti saugiai išeiti už „komforto zonos“ ribų (bet neperžengti ribų, kai ugdytiniai patenka į „panikos zoną“).

Svarbu kiekvienam ugdytiniui kelti aukštus mokymosi lūkesčius, tikėti, kad kiekvienas iš jų demonstruos aukštą kompetencijų raiškos lygį, tačiau kartu, atsižvelgiant į unikalius jų mokymosi poreikius, tikslus ir norus, sudaryti jiems sąlygas tai pasiekti skirtingais būdais.

Personalizuoto ugdymo įgyvendinimas

Ugdymo personalizavimas Lietuvos mokyklų praktikoje yra realizuojamas epizodiškai taikant kai kuriuos paskirus personalizuoto ugdymo elementus. Užsienio šalių praktikos rodo, kad, personalizuotą ugdymą realizuojant sistemiškai, reikia įveikti daug iššūkių.

Pavyzdžiui, ugdymo sistemoje pereinant prie į kompetencijas orientuoto ugdymo, meistriškumu pagrįstą progresą gali stabdyti griežtos klasės / amžiaus ribos. Lietuvos mokyklose kol kas grupavimas griežtai ir beveik visuotinai apsiriboja klasės lygiu. Bet bendrojo ugdymo mokyklos gali pasiūlyti ir „įprastą“, ir „sustiprintą“ vienos klasės matematikos (ar kokio nors kito dalyko) mokymą. Tačiau mokiniai, jei jie yra šeštokai, tarp kitų paralelinių klasių jie ir bus 6 klasės mokiniai ir iš jų bus tikimasi, kad jie iš esmės per tą patį laikotarpį atitiks tuos pačius standartus, pagal juos jie bus įvertinti tam tikrą dieną atliekant pasiekimų ir pažangos vertinimo testus. Tad logika diktuoja, kad, norint praktikoje įgyvendinti personalizuotą kompetencijomis grįstą ugdymą, tikslinga būtų atsakyti siauros klasės / amžiaus lygio grupavimo, kaip pagrindinio ugdymo organizavimo komponento, politikos.

Nors turi būti užtikrintas programoje numatytų standartų laikymasis, kiekvieno besimokančiojo kelias gali skirtis ne tik pagal tai, kada ir kur vyksta mokymasis, bet ir pagal taikomus būdus ir mokymosi strategijas, mokymosi tempą ir vietą, elektroninėje mokymosi erdvėje prieinamų mokymų tipus, tyrinėjimui pasirinktas temas ir pan. Be to, sinergija tarp formaliojo ir neformaliojo ugdymo taip pat laiduoja skirtingas mokymosi galimybes – technologijų ir viešai prieinamų išteklių naudojimo suteikiamos papildomos galimybės ugdytiniams įsitraukti į savo patirties plėtotę po mokymosi pamokose laiko.

Siekiant pasiekimų ir pažangos pagal apibrėžtus ugdymo programos reikalavimus (standartus), personalizavus ugdymą mokiniams suteikiama galimybė dirbti savo tempu ir lygiu, t. y. *judėti pagal asmeninę mokymosi trajektoriją*. Ugdytiniai savo pasiektą rezultatą demonstruoja tuo metu, kai jį įsisavina. Tad idealiu atveju atskirų temų mokytis turėtų ne tada, kada mokosi visa klasė, o tada, kada jau yra pasiekęs prieš tai buvusios temos tam tikrą lygį. Gebėjimais, poreikiais ir interesais grindžiamas mokymas(is) vieniems besimokantiesiems gali paspartinti mokymosi tempą, o kitiems – pratęsti, nes jiems gali prireikti tiek papildomo laiko ar alternatyvių mokymo būdų, tiek papildomos pagalbos.

Asmeninė mokymosi trajektorija – tai asmeninis būdas realizuoti kiekvieno besimokančiojo asmeninį mokymosi potencialą.

Taigi galima sakyti, kad *personalizuoto mokymosi organizavimas turėtų keisti tradiciškai nusistovėjusį mokinių mokymo(si) organizavimo modelį, nes, keičiantis ugdytinio vaidmeniui, iš esmės keičiasi ir mokytojo vaidmuo, kuris nutolsta nuo to,*

ką klasėje esame įpratę matyti – mokytoją, stovintį prieš klasę ir vadovaujantį visai klasei pagal vieną mokymo(si) ritmą. Vietoj to kuriamos sąlygos mokiniams siekti optimalių mokymosi rezultatų savo keliu ir tempu naudojantis mokymo(si) metodų deriniu dirbant su mokytoju individualiai, grupelėse ar su visa grupe, pasirenkant savitą priegią prie įvairių mokymosi šaltinių. Tad teoriškai egzistuoja neribotas modelių skaičius, kurių struktūra priklauso nuo kiekvieno ugdytinio poreikių ir pomėgių, o ugdytiniui siekiant asmeninių mokymosi tikslų į jo mokymosi trajektoriją gali būti įtraukta konkrečiai jam priimtinių priegių prie informacijos būdai, darbo su informacija strategijos ir pan.

Svarbu suprasti, kad personalizuoto ugdymo modelis nereikalauja iš anksto sukurti ir dokumentuoti kiekvieno ugdytinio mokymosi maršruto kiekvienam mokymo(si) tikslui pasiekti. Net jei ir labai norėtumėme, to netgi nebūtų įmanoma padaryti.

Tačiau pagrįstai kyla klausimas – kaip tai realizuoti mokykloje, kai mokosi šimtai mokinių ir jie naudojami ta pačia mokyklos fizine aplinka, kaip tai realizuoti trisdešimties vaikų klasėje, kur juos moko vienas mokytojas? Ugdymo personalizavimas nėra lengva užduotis nei mokykloms (institucinis lygmuo), nei mokytojams (pamokos lygmuo). Juk nėra paprasta patenkinti skirtingų ugdytinių skirtingus ugdy-

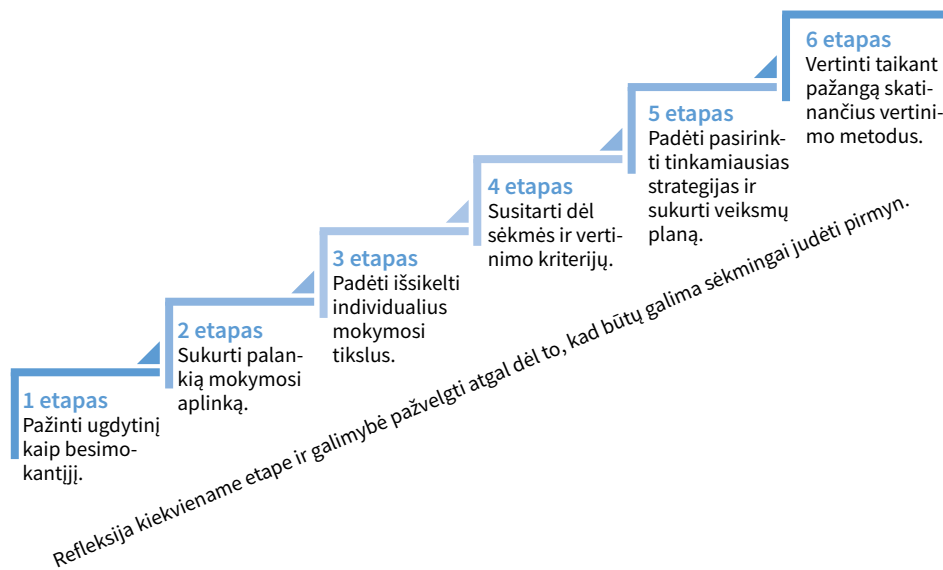
mo(si) poreikius ir užtikrinti visų produktyvų darbą.

Vadinasi, neišvengiamai personalizavus ugdymą turi keistis planavimo prioritetai tiek instituciniu, tiek ir pamokos lygiu.

Instituciniu lygiu pereinant nuo linijinio ugdymo(si) modelio, kada visi mokiniai mokosi to paties ir tuo pačiu tempu, prie personalizuoto gali būti tikslinga dalykų turinį suskirstyti į **atskirus modulius**, kurių tikslai ir apimtys atliepia ugdymo programoje numatytus pasiekti rezultatus (t. y. taikyti moduline sistema grįstą ugdymo modelį). Kiekviena mokykla pati apsisprendžia, į kokius modulius bus skirstomas ugdymo turinys. Tokiu atveju pats besimokantysis skatinamas atsakingai ir pagrįstai pasirinkti įvairias užduotis, mokymosi lygius ir papildomus mokymosi modulius. Be to, moduliai gali būti integralūs ir padėti siekti keliems dalykams reikšmingų tikslų, tad planuojant svarbu pasitelkti integracinių modelių įvairovę. Integralumas – vienas iš kokybiško ugdymo parametrų, kuris suprantamas kaip įvairių mokomųjų dalykų turinio tarpusavio ryšių stiprinimas, siekiant padėti mokiniui formuoti vientisą pasaulėvaizdį. Modulinės turinio formos leidžia derinti atskirus, bet pagal siekiamą rezultatą (padedančius siekti sutarto mokymosi rezultato) susijusius mokymosi objektus ir išteklius.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ir kokį ugdymo mokykloje modelį bepasirinktu-
me, svarbu laiduoti galimybes jame *gyventi* personalizuotam ugdymui ir kad jame
būtų *panardinti* ugdytiniai. Nereikia tikėtis, kad šis procesas bus lengvas, kad be-
simokantieji lengvai atsisakys jiems saugaus tradicinio ugdymo modelio ir lengvai
prisiims atsakomybes už savo mokymąsi, o mokytojai nustos globoti savo ugdyti-
nius – to visiems reikia mokytis.

Mokslininkai ir švietimo lyderiai praktikai, turintys patirties įgyvendinant per-
sonalizuotą ugdymą, siūlo mokytojams laikytis šešių etapų personalizuoto ugdymo
įgyvendinimo sekos.

Ugdytojas turėtų nepamiršti, kad pasibaigus tam tikram laikotarpiui besimo-
kantieji turėtų pasiekti ugdymo programoje numatytus rezultatus, laiduojančius
galimybes pereiti prie kitos temos ar kito lygmens. Todėl padedant ugdytiniai iš-
sikelti asmeninius mokymosi tikslus svarbu tai daryti, neatsiejant jų nuo ugdymo
programoje numatyto siekti rezultato. Tai nėra uždaras ar baigtinis ciklas, tai nuolat
atsinaujinanti ir dinamiška sistema. Perėjus prie tam tikro etapo ir apmaščius jame
vykusį vyksmą, galima sugrįžti ir atgal, pavyzdžiui, tariantis dėl sėkmės ir verti-
nimo kriterijų gali paaiškėti, kad išsikelti tikslai yra itin pretenzingi, juos galima
susiaurinti arba atvirksčiai – jei tikslo įgyvendinimas nereikalauja iš ugdytinio op-
timalių pastangų, kurti jį sudėtingesnį.

Apibendrinus įvairių autorių siūlomas metodines rekomendacijas jo įgyvendinimui, galima išskirti tris esmines ugdymo organizavimo sritis, kuriose mokytojai taiko personalizuotą prieigą.

**Visapusiškas
ugdytinio
pažinimas**

**Lankstus
mokymo(si)
organizavimas**

**Lankstus
vertinimas**

Pažinti ugdytinį kaip besimokantįjį

Besimokančiojo profilis

Kiekvienas ugdytinis ateidamas į mokyklą kartu atsineša savo stipriąsias puses, interesus, talentus, aistras, siekius ir tai, kas apsunkina mokymąsi. Norint ugdymą personalizuoti, svarbu ne tik jo individualumais grįsti ugdymo procesą, bet ir padaryti matomą ugdytinio mokymąsi. Tyrimai rodo, kad ugdytinius, kurie save pažįsta kaip besimokančiuosius, domisi savo mokymusi, mokymosi sėkmė aplanko dažniau. Todėl tiek kiekvienam besimokančiajam, tiek ir jų mokytojui gali būti naudinga su(si)kurti besimokančiojo profilį, leidžiantį bent iš dalies atsakyti į klausimą „Koks tu esi, kaip besimokantysis?“. Tai turės įtakos ne tik mokytojams, bet ir pačiam ugdytiniui, priimant jo mokymuisi svarbius strateginius sprendimus.

Pereinant prie kompetencijomis grįsto ugdymo besimokančiųjų profilių koncepcija tampa neišvengiama ugdymo dalimi, tačiau daugelis mokyklų vis dar tik pradeda tokią praktiką taikyti. Tobulėjančios švietimo technologijos šiandien leidžia sklandžiau naudoti duomenis ir integruoti platformas, tai palengvina galimybes kurti ir valdyti besimokančiųjų profilius. Tad besimokančiųjų profiliai, manytina, taps vertinga strategija, kuri į mokymosi procesą įtrauks įvairias suinte-

resuotąsias šalis ir padės užtikrinti, kad mokyklose visi mokiniai turėtų galimybę sėkmingiau siekti savo tikslų.

Ugdymo praktika rodo, kad dar neretai apie ugdytinį, kaip jis mokosi, sprendžiama iš to, kokius jis pasiekimus parodo atlikdamas patikrinamuosius testus. Mokslo metų pradžioje mokytojai analizuoja mokinių testų rezultatus ir kitus pasiekimų duomenis, kad suprastų, kur mokiniai yra lyginant su ugdymo programos nubrėžtais standartais. Deja, daugumoje mokyklų duomenys apie kitus aspektus nei akademiniai pasiekimai nepatenka į mokytojo duomenų suvestinę.

Ugdymo praktikoje įprasta, kad dalį individualių mokymosi savybių mokytojas pastebi mokymosi procese, išsiryškina pokalbių su pačiais ugdytiniais ar jų artimos aplinkos asmenimis metu arba standartizuotais testais. Besimokančiųjų profiliams kurti vis dar tradiciškai naudojami klausimynai, padedantys nustatyti jų mokymosi stilių. Kaip pažymi mokslininkai (Paschler, 2008), vis dar nėra atlikta patikimų tyrimų, rodančių, kad mokymosi stiliais pagrįstas besimokančiųjų mokymosi organizavimas padeda siekti geresnių mokymosi rezultatų. Atvirkščiai, manoma, kad mokymosi stiliai neretai įtvirtina stereotipus ir kuria žalingą mokymo(si) praktiką.

Bet kurio amžiaus ugdytinio profilis yra būdas save apibūdinti ir pristatyti save ir kaip asmenybę, ir kaip besimokantįjį. Ugdytinio profiliai suteikia galimybę rinkti tokią informaciją, kurios neparodo testų duomenys ir jų vertinimai balais. Jie padeda susidaryti visuminį ugdytinio, kaip besimokančiojo, vaizdą, atkoduoti jo tapatybę. Naudodamiesi profiliais, mokiniai kviečiami pasidalyti į klasę atsineštų stiprybių išsamiu vaizdu bei pristatyti savo mokymosi lūkesčius mokyklai, mokytojams ir bendraklasiams. Tai padės jiems sėkmingai mokytis ir siekti savo tikslų.

Duomenys neturi reikšti skaičių ar raidžių. Visa mūsų turima informacija yra duomenys. Pokalbis dažnai pateikia patikimiausius duomenis.

Kaip ugdytinio profilis gali praversti personalizuotam mokymui(si) organizuoti?

Bray ir McClaskey (2016) pabrėžia stiprų ryšį tarp besimokančiojo profilio ir jo pasirinkimų mokymuisi (šių autorių ugdymo personalizavimo sistema trumpai pristatoma vėlesniame skyriuje). Kai mokytojas žino, kas yra jo mokinys kaip besimokantysis, tuomet prasideda tikroji mokymosi partnerystė: jau galima pagalvoti, kaip bus planuojamos pamokos, projektinės veiklos, kokia ugdymo prieiga bus tinkamesnė (personalizuota ar individualizuota) ir kaip bus kuriamos lanksčios mokymosi erdvės ir pan., daroma tai, ko reikia, kad padėtų besimokantiejiems kiekvieną pamoką kuo sklandžiau siekti savo mokymosi tikslų.

Todėl kurti profilį dėl paties profilio nėra tikslinga – jis gali būti išraiškingo dizaino, tačiau, jei nesinaudosime jo turiniu, jis bus betikslis.

Kai aš sužinosiu, kas yra mano ugdytiniai, galėsiu (pagal Bray, McClaskey, 2016):

Inicijuoti mokymosi tikslų nustatymo ir veiksmų žingsnius, kad ugdytiniai naudodami įrankius ir programėles, padedančias mokytis ir stebėti pažangą, galėtų tobulinti savo mokymosi įgūdžius.

Sukurti lanksčius būdus, kad mano ugdytiniais taptų prieinamas ugdymo turinys, jie įsitrauktų į mokymąsi ir galėtų išreikšti tai, ką moka.

Prisidėti kuriant lanksčias mokymosi erdves.

Pasiūlyti galimybes bendradarbiauti rengiant pamokas ir projektus, kurie suteikia daugiau galimybių pasirinkimui.

Išplėsti ugdytinių mokymosi galimybes pagal jų interesus, talentus ir siekius.

Padėti jam tapti iniciatyviu besimokančiuoju.

Vienas iš pirmų žingsnių, kurį gali žengti mokytojas prieš prasidedant bendrai pažinimo kelionei – suteikti mokiniui galimybę papasakoti savo istoriją ir tai, kaip geriausiai jam sekasi mokytis. Nuo šio pirmojo pokalbio prasideda mokytojo ir ugdytinio santykiai, kuriais remsis tolesnis mokymas(is). Pokalbis, vykstantis besimokančiojo profilio pagrindu, padės mokytojui kiekviename ugdytinyje atrasti besimokantįjį ir aktualizuos pačiam ugdytiniui jo mokymosi patirtį kaip svarbią ir vertingą – juk jam taip pat svarbu save atrasti kaip besimokantįjį. Be to, kad mokinių profiliai aktualizuoja pačių mokinių mokymąsi, jie suteikia galimybę pasirinkti savo mokymosi aplinką ir yra pagrindinis pirmasis žingsnis nustatant mokinio mokymosi tikslus ir kuriant asmeninį mokymosi planą jiems pasiekti.

Ką mokytojui (ir pačiam ugdytiniui) svarbu žinoti apie mokinį kaip besimokantįjį?

Kuriant besimokančiojo profilį rinkti duomenų, jei jais nebus naudojama ir jei jie neprisidės prie mokymo kokybės ir pasiekimų bei pažangos gerinimo, neverta. Kaip jau minėta, profilio informacija turėtų būti pradinis taškas ir vieta, kurios pagrindu bus kuriama ir toliau plėtojama besimokančiųjų mokymosi patirtis. Tad ir profilyje tikslinga fiksuoti mokinių mokymuisi svarbią informaciją ir atsisakyti tam nereikšmingų dalykų.

Kokią informaciją rinkti ugdytinio profilyje, sprendžia konkreti mokykla, o kartais ir klasė, todėl profilių turinys ir formos yra įvairūs. Mokinių profiliuose gali būti bet kuri iš žemiau pateiktos informacijos apie ugdytinį. Šie pasiūlymai nėra baigtiniai – vertinga visa informacija, kuri gali būti reikšminga organizuojant ugdytinio mokymąsi.

Pagrindinė informacija apie jo šeimą, kultūrą ir bendruomenę	Akademinės stiprybės, žinios, įgūdžiai ir jų darbo pavyzdžiai	Lyderio ir charakterio bruožai
Kiti gabumai ir unikalūs potencialas	Mokymosi motyvacija ir patirtis	Aistros ir pomėgiai, taip pat tai, kas jiems nepatinka
Mokymosi, socialiniai ir emociniai poreikiai	Vidiniai, socialiniai ir mokymosi iššūkiai	Svajonės ir ateities tikslai

Net neabejojama, kad besimokantieji turi stiprių asmeninių savybių, kurias pasitelkę gali priimti mokymuisi strategiškai svarbius sprendimus. Tokių stiprybių, kaip mokymasis iš klaidų, iššūkių priėmimas, sunkaus darbo prasmės, pozityvios socialinės sąveikos galios ir pan., išryškintas ugdytiniui padės jas atrasti savyje ir pasitelkti jas siekiant mokymosi pažangos. Bet ne mažiau svarbu pažinti ugdytinį kaip asmenybę, padėti jam pačiam atkoduoti savo unikalųjį „Aš“.

Kodėl tiek daug dėmesio skiriama besimokančiojo tapatybei at(si)skleisti?

Laikomasi nuostatos, kad tapatybė yra pagrindinė besimokančiojo įgalinimo priemonė, todėl neatsitiktinai daug dėmesio skiriama besimokančiojo tapatybei at(si)skleisti (Bray, McClaskey, 2016).

Tyrimai (Hermann et al., 2019) rodo, kad duomenys apie tapatybę, turimus įgūdžius ir siekius didina tiek kiekvieno mokytojo supratimą apie tai, kaip mokosi ugdytinis, tiek ir paties ugdytinio supratimą, kaip jis mokosi. *Šiame procese svarbiausia yra tai, kad besimokantysis dalytųsi tuo, ką supranta, apie savo mokymąsi atskleidamas ne tik techninę, bet ir socialinę ir emocinę savo mokymosi pusę.* Mokytojams svarbu žinoti, kokius vaikai mato save, kokie ir kuo jie nori būti. Vaikų matymas ir norai keičiasi priklausomai nuo įvairių aplinkybių, jų pasiekimų ir brandos, todėl jų tapatybės suvokimas nėra baigtinis, nekintantis savęs pažinimo objektas. Todėl svarbu nuolat peržiūrėti savo profilį ir jį koreguoti.

Šis supratimas yra gyvybiškai svarbus siekiant padėti kiekvienam besimokančiajam ar pačiam besimokančiajam siekiant būti sėkmės lydimam ir kurti teigiamą

savimonę bei formuoti augimo mąsty-
seną. Juk kiekvienas mokosi skirtingai,
mūsų mokymasis skiriasi ir kiekvienas
iš mūsų turime savo tapatybę. Siekiant
įgalinti besimokantįjį, svarbu padėti ug-
dytiniams suprasti savo tapatybę ir ją
puoselėti. Edukaciniuose tyrimuose pa-
teikiama įrodymų, kad besimokantieji,
kurie domisi savo mokymusi ir yra susipažinę su tuo, kas vyksta, kai jie mokosi,
pasiekia geresnių mokymosi rezultatų, nei tie, kurie nesidomi tuo.

**Sukurkite sąlygas vaikams
kiekvieną dieną pozityviai kalbėti
apie save. Būtent istorijos, kurias
pasakojame sau, kuria teigiamą
savęs įvaizdį.**

Trys prielaidos, kodėl kiekvienam besimokančiajam svarbi jo tapatybė (pagal
Hermann et al., 2019):

**Dėl savęs suvokimo: mes mokomės geriausiai, kai gerai
suprantame, kas esame ir kaip mokomės, kad galėtume
panaudoti šias žinias siekdami maksimaliai padidinti
savo mokymosi sėkmę.**

**Dėl susietumo jausmo: geriausiai mokomės tada, kai
jaučiamės susiję su mus supančiais žmonėmis ir aplinka, kad esi
tos bendrystės dalis ir tave priima tokį, koks esi, taip pat ir
tu gali kitą priimti tokį, koks jis yra.**

**Dėl tapatybės stiprinimo: geriausiai mokomės, kai su
mūsų tapatybe susiję teigiami įsitikinimai yra maksimaliai
padidinami, o neigiami – iki minimumo sumažinami.**

Ugdytojams svarbu žinoti ne tik kokius save mato ir kokie nori būti jų ugdyti-
niai. Nežiūrint supratimo apie save kintamumo, labai svarbu, kad jie dalytųsi ir ver-
tintų savo dabartinius talentus ir pomėgius, norus ir siekius, taip pat savo lūkesčius
ir svajones – tai tiesus kelias į pozityvią savivoką ir aukštą savivertę.

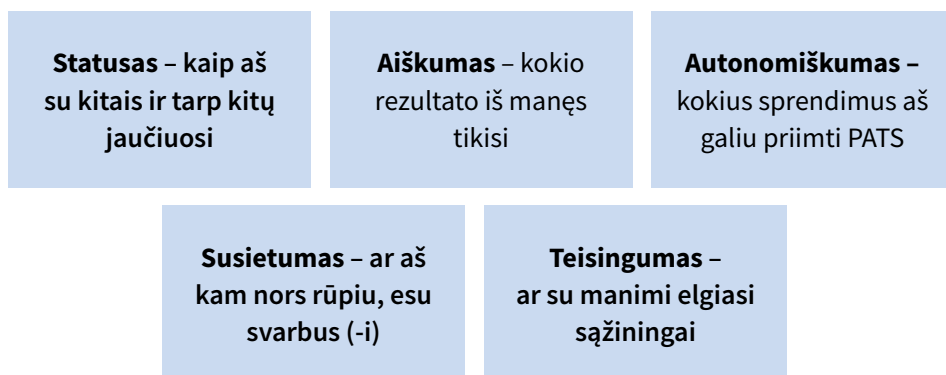
Mokymąsi pamokoje organizuoti lanksčiai

Laiduojant galimybes lanksčiam mokymosi organizavimui pamokoje tikslinga pasitelkti universalaus ugdymo dizaino modelį. Plačiau apie jo taikymą ugdymo praktikoje galima susipažinti tinklalapyje <https://sodas.ugdome.lt> pristatomame leidinyje *Universalus dizainas mokymuisi mūsų klasėje* ir jį lydinčioje filmuotoje medžiagoje. „Universalusis dizainas mokymuisi – sistema, skirta visų žmonių mokymui ir mokymuisi tobulinti ir optimizuoti, remiantis mokslinėmis išvalgomis apie tai, kaip žmonės mokosi (CAST)“.

Ankstesniuose skyriuose, kuriuose aptariamos prielaidos personalizuotam ugdymui realizuoti, pristatomos ir sąlygos, kurių rekomenduojama paisyti norint sukurti personalizuotam ugdymui įgyvendinti palankią aplinką.

Kaip sukurti emociškai saugią ir įtraukią aplinką?

Kaip teigia mokslininkai (Rock, 2008), mokymasis yra paremtas santykiais. Ilgus metus trukusių neurologinių tyrimų pagrindu autorius sukūrė penkių komponentų sąveikos modelį, kuris taikytinas ir ugdymo procese. Šis modelis apima penkis tarpusavyje susijusius komponentus: statusą (*Status*), aiškumą (*Certainty*), autonomiją (*Autonomy*), susietumą (*Relatedness*) ir teisingumą (*Fairness*).

Jis grindžiamas tuo, kad žmonės dirgiklius klasifikuoja kaip „gerus“ arba „blogus“; atsižvelgdami į tai, ar tam tikras stimulus sukelia atlygio ar grėsmės būvį. Jei stimulai yra naudingi, jie suprantamai kaip „geri“, o jei jie kelia grėsmę – kaip „blogi“. Mokymasis vyksta tuomet, kai ugdytinius supa „geri“ stimulai, o kai „blogi“ sti-

mulai – didesnės pastangos dedamos nuo jų apsisaugoti, o ne mokytis. Tad ugdymo procese sąveikaujant ugdytojui ir ugdytiniui svarbu skatinti „geruosius“ stimulus.

Saugi aplinka sukuria prielaidas sukurti *įtraukiančią dalyvauti aplinką*. Psichologiniu požiūriu *įsitraukimas į aktyvų dalyvavimą klasėje* yra susijęs su situacine grėsme savojo „Aš“ statusui, apsisprendimo AŠ PATS galimybėmis, susietumo su kitais vertinamaisiais, išgyvenamam socialinio teisingumo ir kompetentingumo jausmui.

Išskiriami trys pagrindiniai įsitraukimo dalyvauti būdai (Fredricks, Blumenfeld, Paris, 2004):

Emocinis įsitraukimas apima teigiamas ir neigiamas reakcijas į kitus ugdytinius, ugdytojus ar tėvus ir apskritai į mokyklą ir kas joje vyksta. Manoma, kad emocinis įsitraukimas sukuria ryšius su institucija ir daro įtaką norui mokytis, būti ir aktyviai įsitraukti į socialios savikūros procesus.

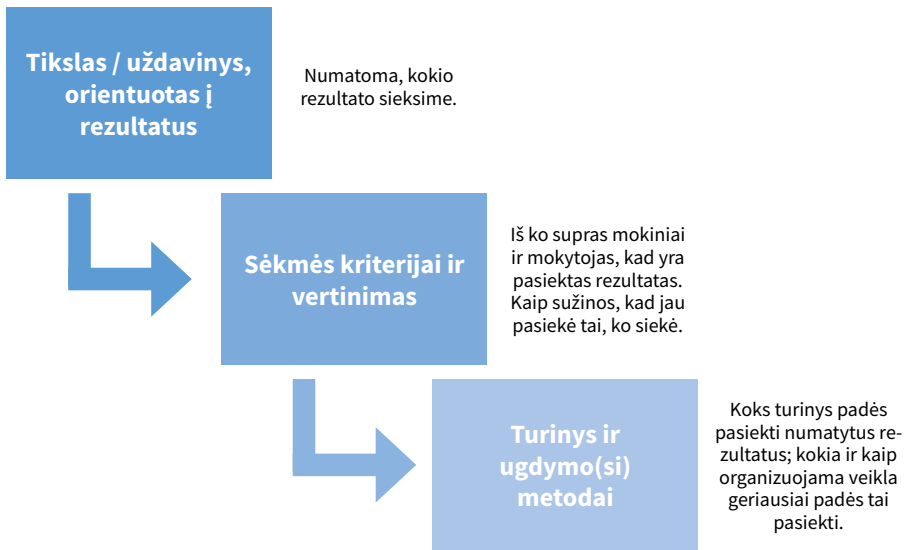
Kognityvinis įsitraukimas remiasi investicijų idėja; tai apima mąstymą ir norą dėti pastangas, būtinas idėjoms suprasti ir sudėtingesniems įgūdžiams įgyti.

Elgesio įsitraukimas remiasi dalyvavimo idėja; tai apima dalyvavimą akademinėje ir socialinėje ar popamokinėje veikloje ir yra laikoma itin svarbiu veiksmu siekiant teigiamų akademinį rezultatų.

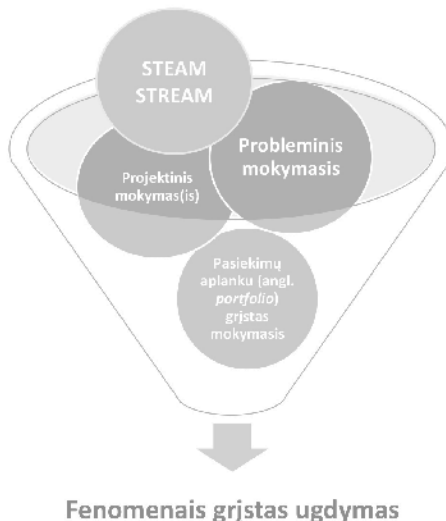
Tad ugdymo procese svarbu palaikyti galimybes *įvairiapusiam įsitraukimui užtikrinant saugią, ramią, džiaugsmingą mokymosi atmosferą su subalansuota įtampos ir atsipalaidavimo, susikaupimo ir poilsio fazių kaita*.

Kaip keičiasi pamokos planavimas? Konkrečioje pamokoje personalizuoto ugdymo prieiga reikalauja iki šiol dar labai gyvą veiklos planavimo strategiją keisti į rezultatus orientuoto planavimo strategiją. Planavimui pasitelktas atvirkštinis ugdymo(si) proceso planavimo dizainas (Wiggins ir McTighe, 2005, 2011), kai susidarius ugdytinio profilį numatomas galutinis rezultatas, susitariama dėl dalinių rezultatų, aptariamas numatyto siekti rezultato išankstinis vertinimas (sutariama dėl sėkmės ir vertinimo kriterijų), o po to pasirenkamos priemonės, veiklos, padedančios pasiekti rezultatą, aptariama ir mokymosi palaikymo sistema.

Atvirkštinis ugdymo(si) proceso planavimo dizainas (pagal Wiggins ir McTighe, 2005, 2011)

Kokie metodai paveikiausi? Siekiant personalizuoti ugdymą svarbu taikyti metodus, kurie yra tarpšritinio pobūdžio ir leidžia įsitraukti ugdytiniams į jiems aktualių sprendimų paiešką. Personalizuoto ugdymo raiškai atviras fenomenais grįstas ugdymasis ir jį lydintys metodai. Kaip žinoma, išskirti metodai savyje talpina aibę smulkesnių metodų. Tad pedagogui mokant, o ugdytiniui mokantis svarbu taikyti skirtingų metodų derinius, geriausiai atliepiančius kiekvieno poreikius ir galimybes.

Integruotas ugdymas. Šiame kontekste neišvengiamai svarbiu veiksmu tampa integruotas ugdymas ir jo teikiamos galimybės. Integravimo sąvokos samprata išsiplėtė, integruojama su:

- kitais mokomaisiais dalykais;
- ugdyti pasirinktomis kompetencijomis;
- Lietuvos aplinka bei aktualijomis;
- savo bendruomenės interesais;
- Europos ir pasaulio aktualijomis.

Remiantis atnaujintomis bendrosiomis ugdymo programomis, kompetencijos ugdomos mokantis visų dalykų. Tai gilesnis ir natūraliai atsirandantis ugdymo turinio integracinis ryšys, nes pats dalykų turinys nėra savitiksliis, o skirtas programoje numatytoms kompetencijoms ugdyti. Be to, kompetencijos nėra izoliuotos, jos taip pat yra integralios, t. y. tarpusavyje susijusios.

Atnaujintų ugdymo programų turinyje numatomos didžiosios temos, kurios savo esme yra daugiabriaunės ir atviros daugiadalykei, transdalykinei integracijai.

Asmens galios	Idealai. Prasmės siekis. Idėjos, asmenybės.
Kultūrinis tapatumas ir bendruomeniškumas	Kultūros paveldas. Gimtoji kalba. Etninė kultūra. Kultūrų įvairovė. Kultūros raida. Tradicijų gyvybingumas. Istorinė savimonė. Tautos, pilietinės visuomenės savikūra.
Darnus vystymasis	Pasaulis be skurdo ir bado. Sveikata, sveika gyvenmena. Lyčių lygybė, lygios galimybės. Taikios ir įtraukios bendruomenės. Drąsūs miestai ir gyvenvietės. Tausojantis žemės ūkis, sveiki maisto produktai. Žiedinė ekonomika, pridėtinę vertę kuriančios darbo vietos. Švietimo vaidmuo, mokymasis visą gyvenimą. Pažangios technologijos ir inovacijos. Aplinkos apsauga. Atsakingas vartojimas, gamtos išteklių vartojimas. Klimato kaitos prevencija, darni energetika, darnus transportas. Ekosistemų, biologinės įvairovės apsauga. Tarptautinis bendradarbiavimas. Solidarumas.

Įvardytos temos nėra baigtinės, jų įvairovė plečiama pagal konkretaus laikotarpio aktualijas.

Pasitelkiant fenomenais grįsto ugdymo strategijas, šios temos atviros ugdytinių saviraiškos ir patirties atnaujinimo poreikių tenkinimui. Didžiųjų temų analizei pa-

sitelkiami esminiai klausimai, todėl mokytojui svarbu išmokti juos užduoti ir taip sužadinti ugdytinių smalsumą.

Išmaniųjų technologijų pasitelkimas personalizuojant ugdymą. Dabar egzistuoja technologijos, leidžiančios palaikyti personalizuotą mokymąsi, todėl neišvengiamai būtina sudaryti sąlygas naudotis jomis. Be to, patys ugdytiniai nori mokytis taip, kad galėtų išnaudoti savo turimą šios srities potencialą ir jį auginti.

Nors pačios savaime technologijos nėra tas vienintelis ir geriausias personalizuotam mokymuisi realizuoti būdas, vis dėlto jos yra reikšmingas veiksnys ir kanalas transformuojant mūsų dabartinę visiems vienodą, vienodai tinkančią ugdymo sistemą. Dedamos didelės pastangos sukurti visapusiško mokymosi platformą, apimančią įvairius mokymosi algoritmus, vertinimo, ugdymo programų ir turinio modeliavimo formas.

Sistemiškai vertinant, technologijos leidžia pereiti nuo dabartinio fragmentuoto požiūrio į mokymą ir mokymąsi, informacijos ir duomenų prieinamumą, vertinimą ir pan. prie daug labiau integruotos platformos, kurią galima valdyti ir pasiekti bet kada ir iš bet kurios vietos. Technologijomis grįstos platformos reikalingos vertinimo ir kitiems duomenims rinkti ir analizuoti bei įvairių tipų mokymui(si) vykdyti naudojant skaitmeninį turinį ir mišrųjų mokymąsi. Svarbu sukurti tokias mokymosi technologijas, kuriomis veiksmingai būtų nustatomi ugdytinių įgūdžiai, poreikiai ir galimybės, o jų pagrindu būtų pristatomas platus mokymosi veiklų spektras, atitinkantis besimokančiojo asmeninius poreikius.

Kaip technologijos gali prisidėti prie personalizuoto ugdymo įgyvendinimo?

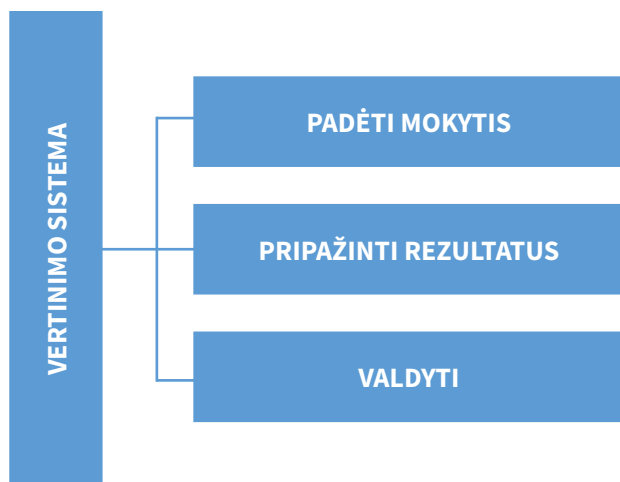
Čia išskiriamos tik kelios esminės sritys:

- skaitmeninis turinys, adaptuota programinė įranga ir daugialypių terpių išteklių, mokymosi žaidimai ir plačios modeliavimo, simuliacijos galimybės, atitinkančios įvairius mokinių mokymosi poreikius ir patirties lygį, laiduoja didesnę informacijos prieinamumą;
- galimybės dinamiškai nustatyti mokinių mokymosi poreikius ir patirtis sąsajose su duomenų sistemomis tokiai informacijai valdyti sukuria prielaidas kurti mokymąsi palaikantį vertinimą;
- galimybės sukurti internetines ir virtualias mokymosi bendruomenes, kurios suteikia daugybę tokių išteklių ir mokymosi galimybių, kurių kitu atveju nebūtų (pvz., esant epideminei situacijai).

Kaip ir mokymosi personalizavimo modeliai, taip ir technologijos, jomis naudojantis pasiekiami ištekliai toliau tobulės ir augs, tad svarbu nuolat vertinti ir pasinaudoti jų teikiamomis galimybėmis.

Taikyti lanksčias vertinimo formas

Lietuvoje taikomų vertinimo formų paskirtis:

Visos vertinimo formos reikalingos ir tinkamos, jei jos naudojamos pagal savo paskirtį. Lietuvos mokyklų ugdymo praktikoje daugeliu atvejų kol kas prioritetai atiduodami diagnostiniam vertinimui, mokyklos pirmenybę teikia tradicinėms vertinimo priemonėms ir metodams (pavyzdžiui, testams, kontroliniams darbams, apklausoms), kuriais dažniausiai konstatuojamas mokinių mokymas(is). Toks vertinimas turi gilesnes taikymo ugdymo praktikoje tradicijas, nes, tikėtina, yra mokytojų išskėsnis, vertinimo procedūros užima mažiau laiko ir pan.

Apibendrinamasis vertinimas daugiau skirtas rezultatų pripažinimui ir ugdymo procesų strateginiam valdymui. Tačiau jis nėra reikšmingas mokinių mokymuisi mokyti, nes neatliepia personalizuoto ugdymo nuostatų. Tiek švietimo dokumentai, tiek ir vykstančios kaitos aplinkybės provokuoja, kad mokytojai turėtų naudoti įvairesnes vertinimo formas, kurių pagrindu surinkti duomenys įgalintų personalizuoti mokymosi rezultatą nukreipiant besimokantįjį tolesniam mokymuisi ir pažangai. Earl (2013) apibūdina visas vertinimo formas pagal jų paskirtį, išryškindama mokytojo vaidmenį.

VERTINIMO PASKIRTIS	VERTINIMO POBŪDIS
<p><i>Vertinimas mokymuisi</i> Vertinimas vyksta mokymosi procese ir nenutrūkstamai teikia informaciją apie tai, ką mokiniai jau išmoko. Vadovaudamasis šia informacija, mokytojas koreguoja suplanuotą mokymosi eigą, kad padėtų mokiniams geriau išmolti.</p>	<p><i>Diagnostinis ir formuojamasis vertinimas</i> Mokytojas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pagal numatytus ugdymo siekinius planuoja mokymo procesą, • nustato konkrečius mokinių ugdymo poreikius ir galimybes, • parenka ir pritaiko mokymosi išteklius mokinių grupėms ir pavieniams mokiniams, • diferencijuotai taiko mokymo strategijas pamokoje, • numato, kaip padės pavieniams mokiniams siekti mokymosi pažangos, • laiku teikia grįžtamąjį ryšį ir pataria, kaip mokinys gali patobulinti atliktą darbą.
<p><i>Vertinimas kaip mokymasis</i> Vertinimas vyksta viso proceso metu, mokiniai stebi savo pažangą siekdami mokymosi tikslų, reflektuoja savo mokymosi procesą, patirtį ir projektuoja, kaip galėtų geriau išmolti.</p>	<p><i>Formuojamasis vertinimas</i> Mokytojas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skatina mokinius ir sudaro jiems galimybes įsivertinti, • pataria mokiniams formuluodamas mokymosi uždavinius ir stebėdamas pažangą, • vadovaudamasis ugdymo programų reikalavimais, pateikia gerų mokinių darbų pavyzdžių ir modelių, • kartu su mokiniais formuluoja vertinimo kriterijus ir požymius, kurie padės suprasti, ką mokiniai išmoko, • kuria aplinką, kurioje mokiniai jaučiasi saugūs ir drąsiai kelia klausimus, nebijo klausti, jeigu kažko nesupranta ar nežino, kai į klaidą žvelgiama kaip į galimybę tobulėti ir mokiniai visada gali rasti reikiamą pagalbą, • užtikrina galimybę praktiškai taikyti teorines žinias, išbandyti savo galimybes, kad mokiniai galėtų tapti pasitikinčiais, kompetentingais savęs vertintojais, • stebi mokinius ir padeda jiems suprasti savo pačių mokymosi procesą, skatina metakognityvinių gebėjimų ugdymą.
<p><i>Mokymosi vertinimas</i> Įvertinimas vyksta su-tarto mokymosi etapo (temos, skyriaus ar pan.) pabaigoje. Tai strategijos, kurios patvirtina, ką mokiniai išmoko lyginant su numatytais ugdymo siekiniais.</p>	<p><i>Suminis / apibendrinamasis vertinimas</i> Mokytojas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pagrindžia pasirinktos vertinimo formos tinkamumą, • aiškiai apibrėžia, ko bus mokomasi ir kaip bus vertinama, • numato veiklas, kurios leis mokiniams pademonstruoti tai, ką išmoko, • numato alternatyvius būdus rezultatams vertinti, • numato ir pagrindžia vertinimo kriterijus, • nešališkai interpretuoja rezultatus, • aiškiai aprašo vertinimo procesą ir procedūras, • numato, kaip bus sprendžiami nesutarimai dėl sprendimų.

Lietuvos bendrojo ugdymo švietimo būklės situacija ir strateginiuose dokumentuose numatyti tikslai šiandien aktualizuoja vertinimo *mokymuisi* ir vertinimo *kaip mokymosi* nuostatas ir jų praktinės raiškos būtinumą, nes pastarąsias nuostatas atliepančių vertinimo formų vaidmuo asmenybės ūgčiai ir brandai yra reikšmingesnis nei mokymosi įvertinimas. Vertinimas *kaip mokymasis* yra besimokančiųjų metakognityvinio ugdymo ir palaikymo procesas. Kai besimokantieji yra aktyviai įsitraukę ir kritiškai vertina savo mokymąsi, tuomet jie geriau supranta informaciją, susieja ją su ankstesnėmis žiniomis ir panaudoja naujam mokymuisi.

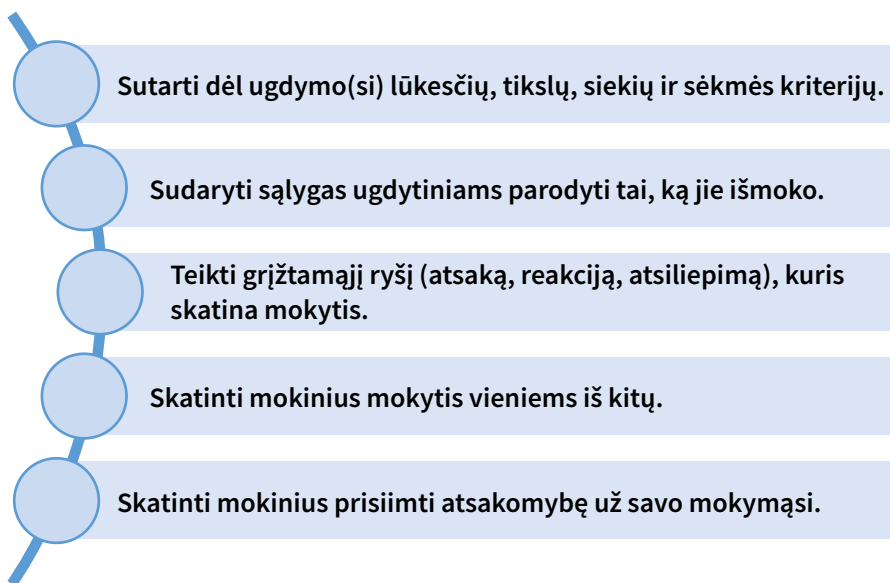
Todėl mokytojai, planuodami mokinių vertinimą, turėtų koreguoti vertinimo planavimą daugiau dėmesio skiriant *vertinimo mokymuisi* ir *vertinimo kaip mokymosi* planavimui.

Planuojant vertinimą mokytojai tikslinga rasti atsakymus į pateiktus klausimus:	Kaip besimokantieji gali naudoti jūsų inicijuotą vertinimą (įsivertinimą), kad mokymasis taptų „matomas“ ir jiems leistų stebėti pažangą?
	Kaip besimokantieji gali naudoti vertinimo procesą ir rezultatą kaip gilesnio mokymosi priemonę?
	Kaip panaudojate ugdytinių pasiekimų vertinimo duomenis tam, kad jie išsikeltų savo mokymosi tikslus?
	Kaip padedate savo ugdytiniams prisiimti didesnę atsakomybę jiems stebint savo pačių pažangą?
	Kokie naudojami vertinimo įrankiai / metodai ugdytiniams padeda geriau suprasti savo mokymąsi?

Personalizuoto ugdymo nuostatos reikalauja, kad mokytojai parinktų tokius vertinimo būdus ir juos lydinčius metodus, kurie nebūtų kliūtis mokiniams parodyti tai, ką jie moka ir gali geriausiai, kad laiduotų galimybes gauti savalaikį ir efektyvų grįžtamąjį ryšį, būtų aktualūs kiekvienam besimokančiajam individualiai, skatintų toliau mokytis. Tai įvyksta tuomet, kada besimokantieji stebi savo mokymąsi ir naudojami šio stebėjimo rezultatais grįžtamojo ryšio forma. Tai leidžia pakoreguoti, pritaikyti ar net iš esmės pakeisti savo supratimą. Mokytojai paskatina ugdytinius tobulėti, juos nuolat provokuodami įsijausti į savo mokymosi apmąstymus, į kritinę savo mokymosi analizę.

Pats tinkamiausias būdas sukurti sąlygas mokymosi sėkmei patirti ir paskatinti kiekvieno ugdytinio individualią pažangą yra formuojamasis vertinimas. Jis apibūdinamas kaip esminis mokymosi klasėje komponentas, kuris gali labai pagerinti besimokančiųjų supratimą apie mokymąsi ir jo valdymą (William, 2011, 2020; Kazlauskienė, Gaučaitė, 2018b).

William (2011, 2020) formuojamajam vertinimui realizuoti siūlo 5 strategijas:

Minėtų strategijų laikymasis laiduoja galimybes gauti tolesnį mokymąsi skatinantį grįžtamąjį ryšį ir sukurti sąlygas mokiniams pasijausti atsakingiems už savo mokymąsi. Ypatingas dėmesys skiriamas metamokymosi palaikymui teikiant refleksyvų grįžtamąjį ryšį. Į tokį vertinimo procesą įtraukiamas ir pats mokinys. Įtraukties siekiama vertinimą grindžiant mokytojo ir mokinio dialogu apie mokymosi procesą ir rezultatą, įgytas patirtis, nuolatinį įsivertinimą reflektuojant daromą / nedaromą pažangą, išryškinant mokymosi sėkmes, kylančius mokymosi sunkumus ir jų priežastis, numatant tolesnio mokymosi projekcijas.

Išsamiau apie formuojamąjį vertinimą ir jo taikymą ugdymo praktikoje galima susipažinti minėtų autorių knygoje: D. Williamo „Mokytis padedantis vertinimas“ (2020), A. Kazlauskienės ir R. Gaučaitės „Formuojamasis vertinimas – individualiai pažangai skatinti“ (2018) ir švietimo portale www.emokykla sukaupta metodine medžiaga, formuojamojo vertinimo raiškos pavyzdžiais mokantis įvairių dalykų, bendrojo ugdymo mokytojų pristatomais apibendrintos vertinimo praktikos pavyzdžiais ir kt.

Personalizuoto ugdymo modelis „Įgalinti besimokantįjį“

Kodėl pristatoma ši sistema*? Ši sistema yra daugiau skirta ugdytiniams, kurie patiria mokymosi sunkumų, negalių (disleksiją, ADHD, nerimą, depresiją ir pan.). Tai tampa aktualu Lietuvos švietimo sistemai perėjus prie į kompetencijas orientuoto ugdymo ir priėmus sprendimą dėl įtraukiojo ugdymo į bendrojo ugdymo mokyklų klases integruoti vaikus, turinčius įvairių negalių.

Tačiau ne tik minėti vaikai patiria mokymosi nesėkmių, nusivylimų, savęs nemato kaip nuolat „besimokančių“, savimi nepasitiki ir netiki savo galiomis. Be išimties visiems ugdytiniams svarbu turėti teigiamą savęs įvaizdį apie tai, kas jie yra ir kaip jie mokosi.

Ši sistema gali būti aktuali bet kuriam besimokančiajam, nes jos struktūra paremta pamatiniais sėkmingo mokymosi elementais – tai, kaip mes apdorojame informaciją, kaip sąveikaujame su ugdymo turiniu ir kaip parodome tai, ką išmokome, supratome. Pavyzdžiui, įsitraukimas yra esminė bet kokio prasmingo mokymosi sudedamoji dalis, o gebėjimą mokytis pasitelkiant kokį nors metodą lemia jo praktinė patirtis. Tai reiškia, kad būdai, kuriais besimokantieji teikia pirmenybę prieigai prie informacijos, ir jų unikalūs įgūdžių rinkiniai yra esminiai jų mokymosi pažangos aspektai. Tai būdinga visiems besimokantiesiems, ne tik turintiems mokymosi negalių.

Kiekvienas gali, bet gali kitaip.

Tam, kad sėkmingai mokytųsi, visiems besimokantiesiems reikia įvairiomis prasmėmis gerai pažinti save – save kaip asmenybę, pažinti tai, kaip aš mokausi, žinoti, ko noriu mokytis ir išmokti (t. y. kelti mokymosi tikslus), pasirinkti strategijas ir technikas, kurios geriausiai jų padėtų siekti. Todėl šio modelio turinį pakoregavus pagal ugdytinių mokymosi poreikius, jį sėkmingai galima pritaikyti bet kuriam ugdytiniui.

Sistemos „Igalinti besimokantįjį“ esmė

Bendras sistemos vaizdas pristatytas žemiau pateiktoje lentelėje – joje užfiksuoti esminiai sistemos, kurios autorės Bray ir McClaskey (2016), elementai. Tačiau detaliau nepristačius atskirų komponentų, ją būtų sudėtinga perprasti ir taikyti ugdymo praktikoje.

* Šio skyriaus informacija parengta remiantis Bray ir McClaskey (2016).

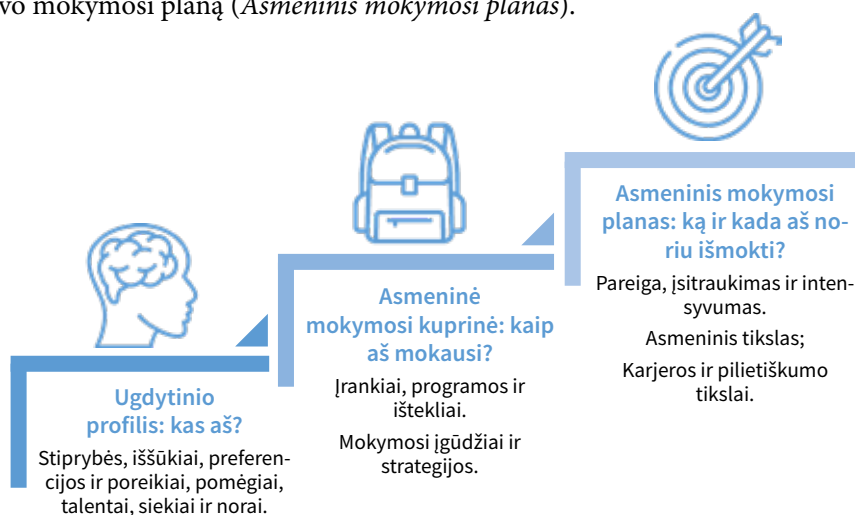
Įgalinkite besimokančiojo profilį	Tapatybė	Asmeninė mokymosi kuprinė	Įgūdžiai Įrankiai Programos	Paramos iššūkiai Asmeninės stiprybės
Kas aš esu		Asmeninis mokymosi planas	Mano tikslai: <ul style="list-style-type: none"> • mokymosi, • asmenybiniai, • karjeros, • socialiniai. 	Tikslų nustatymas Veiksmų planavimas Savikontrolė Refleksija
Kaip aš mokausi				
Prieiga Sąveika Raiška	Stiprybės Iššūkiai Preferencijos Poreikiai			
Tai, ko aš siekiu: interesai, talentai, siekiai, viltys ir svajonės		Rezultatai	<ul style="list-style-type: none"> • Savivoka ir savivertė. • Atsakingas sprendimų priėmimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atstovavimas sau. • Augimo mąstyse-na. • Sąmoningumas.

Tad toliau bendrais bruožais aptarsime esminius sistemos elementus ir jų sąryšingumą.

Bray ir McClaskey (2016) personalizuoto ugdymo sistema „Įgalinti besimokančiųjų“ padeda kiekvienam besimokančiajam papasakoti savo istoriją. Laikomasi trijų žingsnių sistemos:

- Kas aš esu?
- Kaip aš mokausi?
- Kuo aš siekiu būti?

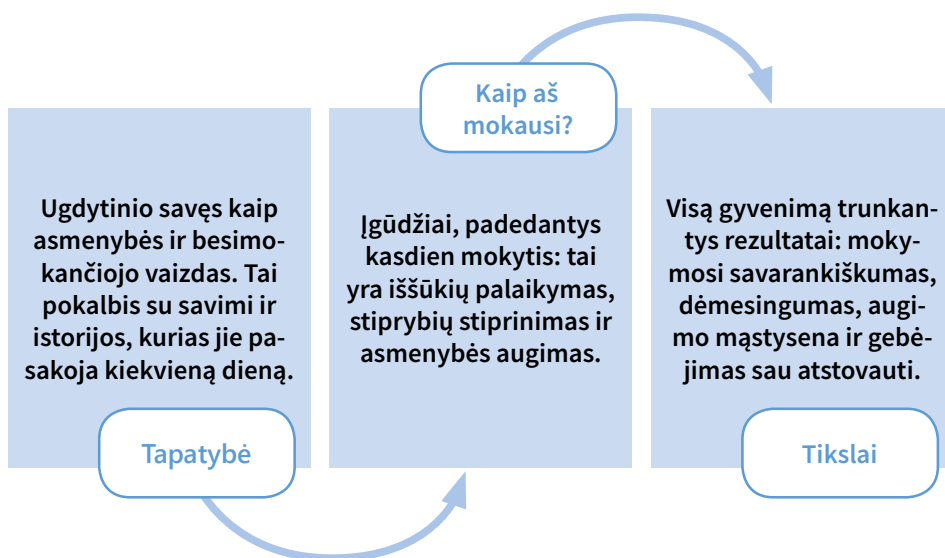
Savęs kaip besimokančiojo pažinimas lemia, kaip toliau vyks mokymasis: t. y. kaip pasiremiant savo stiprybėmis, žinant savo mokymosi iššūkius tikslingai pasirinkti mokymosi strategijas ir įrankius (*Asmeninė mokymosi kuprinė*), susidaryti savo mokymosi planą (*Asmeninis mokymosi planas*).

1 žingsnis. Sukurti įgalinantį mokyti ugdytinio profilį.

Autorės pabrėžia stiprų ryšį tarp besimokančiojo profilio ir jo pasirinkimų mokymuisi. Šioje personalizuoto ugdymo sistemoje besimokančiojo profilis konstruojamas remiantis universalaus ugdymo dizaino (angl. *Universal Design for Learning (UDL)*) principais ir kviečia besimokančiuosius pasidalyti savo istorija apie tai, **kas jie tokie yra (tapatybė), kaip jie mokosi (įgūdžiai) ir ko jie siekia, kuo jie nori būti ir pan. (tikslai)**. Profilio sukūrimas yra pirmasis 3 etapų „Įgalinti besimokančią“ proceso žingsnis, skirtas kiekvienam besimokančiajam savo tapatybei atskleisti ir aukštai savivokai, savivertei bei atstovavimo sau įgūdžiams ugdyti.

Kiekvienas vaikas turi būti žinomas, suprastas ir vertinamas, o šis profilis yra sukurtas taip, kad kiekvienas ugdytinis susidarytų teigiamą savęs įvaizdį – kas jis yra, kaip mokosi ir kuo siekia būti. Kai ugdytinis gali pasidalyti savo stipriosiomis pusėmis ir iššūkiais, sieti juos su savo pageidavimais ir poreikiais, jis yra pasirėngęs sau atstovauti, t. y. pagrįsti savo pasirinkimus, užimamą asmeninę ir mokymosi poziciją.

Mokytojai skatinami savo ugdytiniams pasiūlyti pristatyti savo galimybes trijose srityse: per *prieigas informacijai gauti, sąveikos su turiniu ir raiškos* ar pademonstravimo, ką suprato ar išmoko, *būdus*. Darydami pasirinkimus ir turėdami veiksmų laisvę, ugdytiniai gali įgyti įgūdžių ir vykdomųjų funkcijų, kurių jiems prireiks, kad galėtų vadovauti savo mokymuisi, karjerai ir jaustis sėkmingi.

Žemiau pateikiami detalesni šių trijų dėmenų apibūdinimai:

1. PRIEIGA

Kaip galiu pasiekti ir apdoroti informaciją, kad ją paversčiau savo žiniomis?

„Prieiga“ yra susijusi su tuo, kaip ugdytiniai gauna informaciją, supranta ir paverčia ją naudingomis žiniomis, o vėliau susieja su kitomis idėjomis. Kai kurie iš jų mėgsta skaityti informaciją iš spausdinto teksto, kitiems patinka informacijos klausytis, pvz., garsinių knygų, arba paversti tekstą kalba programėlėmis, o treči mėgsta vaizdinį ar skaitmeninį vaizdą. Visų prieiga prie informacijos yra skirtinga, ji priklauso nuo aplinkybių, tad neretai ugdytiniai naudoja skirtingų priemonių derinius.

2. SĄVEIKA

Kaip aš sąveikauju su turiniu, koncepcijomis ir idėjomis?

„Sąveika“ yra apie tai, kaip geriausiai išmolti, suprasti ir panaudoti naują turinį, sąvokas ir idėjas bei susieti jas su tuo, ką jau žino ir moka. Kai kuriems iš jų patinka spręsti problemas klausinėjant vieniems kitus, bendradarbiaujant su bendraamžiais grupėse ar dirbant poroje, individualiai. Kita dalis idėjas geriau supranta jas vizualizuodami grafiniais vaizdais, kurdami komiksus, iliustruodami jas piešiniais. Yra ir tokių, kuriems patogiau veikti interaktyviai pasitelkiant medijas. Vieni mąsto garsiai, o kiti tyliai kalbasi su savimi. Daugelis į sąveiką su turiniu, sąvokomis ir idėjomis įsitraukia šiuos dalykus derindami.

3. RAIŠKA

Kaip, kokiais būdais aš pademonstruoju tai, ką žinau ir suprantu?

„Raiška“ yra apie tai, kaip geriausiai dalytis tuo, ką ugdytiniai žino ir supranta. Tai mokymosi įprasminimas parodant tai, ko mokėsi ir išmoko pačiu jiems priimtinausiu būdu.

Kai kuriems iš jų tai pademonstruoti geriausiai sekasi pasakojant arba rašant, kitiems – žodžiu arba pasitelkus multimediją. Dar kitiems patinka dalytis idėjomis kuriant modelius ar darant gaminius, praktiškai veikloje. Daugelis besimokančiųjų išreiškia tai, ką žino ir supranta, derindami įvairius būdus.

Prieigos, sąveikos ir raiškos aspektai apmąstomi per stipriųjų pusių (**stiprybės**), svarbiausių poreikių (**poreikiai**) ir reikiamų įveikti sunkumų (**iššūkiai**) puses. Tokiu būdu besimokantysis, apmąstęs savo patirtį, ją susistemintai pateikia lentelėje.

 Nuotrauka	Vardas, pavardė Amžius, klasė	KAIP AŠ MOKAUSI?			
		STIPRYBĖS	IŠŠŪKIAI	POREIKIAI	
KAS AŠ ESU? Papasakok apie save: <ul style="list-style-type: none"> • mane apibūdinantys žodžiai: „smalsus“, „turintis vaizduotę“, „meniškas“, „draugiškas“, „atletiškas“... • mano pomėgiai yra: „futbolas“, „beisbolas“, „ilustravimas“, „istorija“... • mano gabumai: „pasakojimas“, „piešimas“, „grafinis vaizdavimas“... • jaučiu aistrą: „žvejybai“, „sportinių mašinų modelių kolekcionavimui“... 	PRIEIGA	<ul style="list-style-type: none"> • Galiu įsivaizduoti tai, ką girdžiu. • Tai, ką mokausi naujai, susieju su tuo, ką jau žinau ir moku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Man sunku suprasti užrašytus terminus, žodžius. • Dažnai nesuprantu, apie ką skaitau. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vietoje teksto skaitymui reikia dažniau naudotis garsinėmis knygomis arba vaizdo įrašais. 	
		SAŪEIKA	<ul style="list-style-type: none"> • Patinka bendradarbiauti su bendraamžiais, vadovauti, jaučiuosi atsakingas. • Patinka kurti ir gaminti daiktus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atidėliuju užduočių atlikimą, ne visada pabaigiu jas atlikti. • Turiu laiko valdymo problemų, kai reikia atlikti didesnės apimties darbus (pvz., atlikti projektus). 	<ul style="list-style-type: none"> • Man reikia užduotis suskirstyti į mažesnes apimtis, jas atlikti etapiškai. • Daugiau grupinių darbų.
			RAIŠKA	<ul style="list-style-type: none"> • Puikiai piešiu. • Mėgstu pasakoti istorijas. • Esu geras pranešėjas ir pristatytojas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Man sunku mintis išdėstyti raštu. • Man sunku jas užsirašinėti, konspektuoti tekstus.
MANO SIEKIAI: noriu būti komiksų kūrėju, turėti savo įmonę ir būti jos direktoriumi.					

2 žingsnis. Ką įsidėsiu į savo mokymosi kuprinę?

Asmeninė mokymosi kuprinė konstruojama remiantis ugdytinio stiprybėmis, iššūkiais, pageidavimais ir poreikiais, kurie yra identifikuojami jo asmeniniame profilyje. Jis sukurtas taip, kad apimtų įrankius, programas, įgūdžius ir strategijas, kurių mokiniui reikia savo mokymuisi palaikyti.

Įgūdžių išryškinimas lemia ne atsitiktinį, o apgalvotą, t. y. *tikslingą*, įrankių ir strategijų pasirinkimą, įgūdžių pasitelkimą siekiant tikslų.

Savo tapatybės supratimas atveria duris diskusijai apie įgūdžius, kurie padės įveikti mokymosi iššūkius, taip pat numatyti būdus, kurie sustiprins ugdytinių mokymosi stipriąsias puses. Kai išryškintas ir atpažįstamas (ir pripažįstamas) ugdytinių unikalumas, kylantys iššūkiai, jų siekiai, galima pradėti pokalbį apie konkrečius taktinius sprendimus, įrankius ar programas, kaip juos panaudoti, kad būtų galima įveikti iššūkį arba sustiprinti mokymosi galią. Kad besimokantieji būtų labiau orientuoti į save, jiems reikia asmeninio mokymosi įrankių rinkinio, kurį jie galėtų naudoti savo mokymuisi. Bray ir McClaskey (2016) laikosi nuostatos, kad įgūdžiai lemia mokymosi įrankių pasirinkimą mokymuisi, ir šį rinkinį pavadino *asmenine mokymosi kuprine*.

Būtų drąsu tikėtis, kad ugdytiniai savo kuprinę „susidės“ be suaugusiojo pagalbos. Autorės mano, kad mokytojo pripažinimas ir priėmimas ugdytinio lūkesčių, siekių ir numatytų būdų jiems įgyvendinti padeda ugdytiniais augti socialiai – padeda ugdyti mąstyseną, kad iššūkiai yra įveikiami, kad priklauso nuo įdėtų asmeninių pastangų ir kad tai nėra kliūtys ir sąstingio taškai.

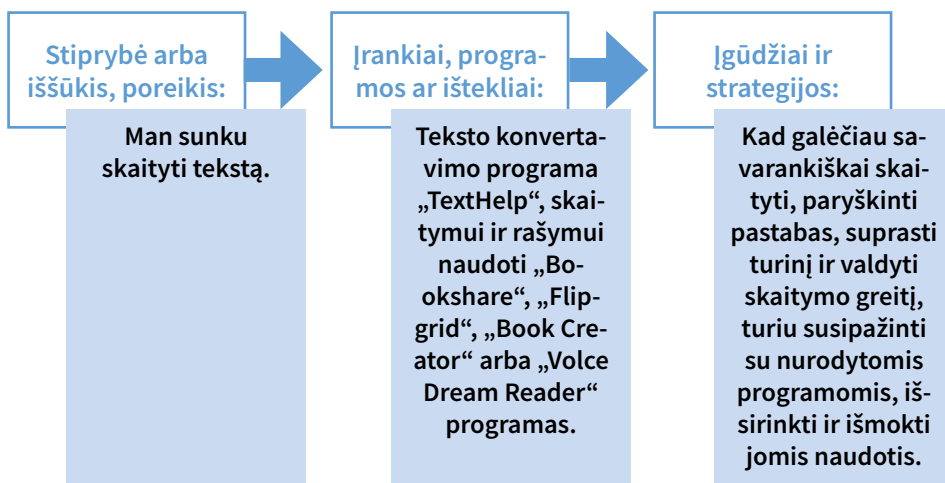
Siekiant susirinkti tinkamiausius įrankius ir strategijas, ugdytiniai turi būti informuoti apie technologijas ir programas, galinčias padėti besimokančiajam, kuriam sunku rašyti ar skaityti (juk prieiga prie knygų neapsiriboja tik spausdinta kopija), kurie patiria sunkumų suprantant ir interpretuojant vienu ar kitu formatu pateiktą informaciją.

Pavyzdžiui, besimokantiejiems, kuriems sunku skaityti savarankiškai, svarbu panaudoti įtraukias technologijas (mobilies programas ir plėtinius). Kelių formatų knygų teikimas, palaikantis teksto konvertavimą į kalbą, garsines knygas ir šrifto bei rodymo parinktis, padeda ugdytiniai savarankiškai pasiekti reikiamą informaciją.

Pateikiame mokymosi kuprinės epizodą, kas padės geriau suprasti, kaip mokymuisi tinkamų instrumentų ar strategijų pasirinkimą lemia ugdytinio profilyje išryškėję asmeniniai mokymosi sunkumai.

Turiu susikrauti mokymosi kuprinę tam:

- kad įveikčiau sunkumus;
- kad sustiprinčiau stipriąsias savo puses;
- kad augčiau socialiai, emociškai, akademiškai;
- kad įgyvendinčiau savo lūkesčius ir svajones.

Taigi, į mokymosi kuprinę susidedama visa tai, kas gali padėti pasiekti tikslų. Svarbu atkreipti dėmesį į tinkamų mokymosi strategijų pasirinkimą.

3 žingsnis. Sukurti asmeninį mokymosi planą.

Asmeninis mokymosi planas yra unikalus kiekvienam besimokančiajam. Jame kiekvienas besimokantysis nustato tikslus ir veiksmų žingsnius įgūdžių ugdymui kartu su išplėstinėmis mokymosi galimybėmis, kurios yra suderintos su tolesnės karjeros, asmeniniais ar pilietiniais tikslais. Tokiu būdu kiekvienas priima sprendimus ir už juos tampa atsakingas – juk pats nusprendė, ko, kada ir kaip mokysis.

Kuriami mokymosi planai turi padėti ne tik įsisavinti dalykinę medžiagą, bet ir susikurti teigiamą savimonę ir savivertę, ugdyti sąmoningumą, augimo mąstyseną.

Žemiau pateikiamas plano epizodas siekiant įgyvendinti informacijos prieigos tikslą (siekiant geriau pasiekti ir suprasti informaciją):

Tikslas Noriu išmokti naudotis mobiliąja programa, kuri padėtų man be užrašų skaityti knygas, internetinius išteklius ir pamokų medžiagą.	Įrodymas, kad pasiekiau savo tikslą: savarankiškai pasirinkto ir paskirto šaltinio skaitymo demonstravimas ir pristatymas.
Žingsniai 1. Nustatykite darbo su mokytoju arba tėvais grafiką, kad išmoktumėte naudotis pasirinkta mobiliąja programa. 2. Skaitykite vadovėlį, priskirtą romaną ar internetinį turinį naudodami pasirinktą mobiliąją programą.	
Data, kada tai padarysiu.	
Refleksija apie pasiekimus: išmokus naudotis tekstą į garsą konvertuojančia programa, man tapo daug lengviau suprasti, ką skaitau.	

Čia pristatyti tik keli mokymuisi reikiamų instrumentų ir strategijų pasirinkimo bei planavimo epizodai. Tačiau jie iliustruoja, kaip besimokančiojo profilyje išryškinti mokymosi ypatumai lemia tolesnį mokymąsi pasirenkant tam reikiamus instrumentus ir strategijas bei numatant veiksmų seką tikslui pasiekti.

Nėra vienos praktikos, kuri padėtų mokyti savarankiškumo, rinkinio, nes kiekvienas mokinys, mokytojas ir klasės bendruomenė yra unikalūs. Tad mokytojams bendrystėje su savo ugdytiniais tenka kurti savitą personalizuoto ugdymo praktiką judant pirmyn mažais žingsniais.

LITERATŪRA

- Boaler, J. (2015). Fluency Without Fear: Research Evidence on the Best Ways to Learn Math Facts. <https://www.youcubed.org/wp-content/uploads/2017/09/Fluency-Without-Fear-1.28.15.pdf>
- Bray, B., McClaskey, K. (2013). *A Step-by-step Guide to Personalize Learning / Learning & Leading with Technology*. ISTE (International Society for Technology in Education).
- Bray, B., McClaskey, K. (2016). *How to Personalize Learning: A Practical Guide for Getting Started and Going Deeper (Corwin Teaching Essentials)*. Corwin.
- Bordeaux, J. (2009). All Learning is Personalized. <https://www.jbordeaux.com/blog/2009/11/all-learning-is-personalized?rq=all-learning-is-personalized>
- Chwartz, M. S., Hinesley, V., Chang, Z., Dubinsky, J. M. (2019). Neuroscience knowledge enriches pedagogical choices. *Teach. Educ.*, 83, 87–98. 10.1016/j.tate.2019.04.002
- Dubinsky, J. M. (2010). Neuroscience education for prekindergarten-12 teachers. *J. Neurosci.*, 30, 8057–8060. 10.1523/JNEUROSCI.2322-10.2010
- Earl, L. M. (2013). *Assessment as Learning: Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74, 59–109.
- Galkienė, A. ir kt. (2021). Universalus dizainas mokymuisi mūsų klasėje. Mokytojų patirtys: Austrija, Lietuva, Lenkija, Suomija. <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/16201>
- Gaučaitė, R., Kazlauskienė, A. (2018a). *Kaip pažinti save kaip besimokantįjį?* Serija MOKAUSI PATS. Praktiniai pavyzdžiai savivaldžiam ir personalizuotam mokymuisi pamokoje organizuoti. Šiauliai: Titnagas.
- Gaučaitė, R., Kazlauskienė, A. (2018b). *Kaip išsikelti mokymosi tikslus ir numatyti sėkmės kriterijus?* Serija MOKAUSI PATS. Praktiniai pavyzdžiai savivaldžiam ir personalizuotam mokymuisi pamokoje organizuoti. Šiauliai: Titnagas.
- Geros mokyklos koncepcija. (2015). http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2015/08/GM_koncepcija_11-121-V.V.pdf
- Hermann, H. et al. (2019). Science of Adolescent Learning: How Identity and Empowerment Influence Student Learning / Alliance for Excellence Education. https://all4ed.org/wp-content/uploads/2019/08/04-Identity-and-Empowerment_FINAL.pdf
- Kazlauskienė, A., Gaučaitė, R. (2018a). *Formuojamasis vertinimas – individualiai pažangai skatinti*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/10/Formuojamasis-vertinimas_internetine-versija_2018.pdf
- Kazlauskienė, A., Gaučaitė, R. (2018b). *Kaip planuoti mokymąsi ir imtis veiksmų?* Serija MOKAUSI PATS. Praktiniai pavyzdžiai savivaldžiam ir personalizuotam mokymuisi pamokoje organizuoti. Šiauliai: Titnagas.
- Kazlauskienė, A., Gaučaitė, R., Cañabate, D., Colomer, J., Bubnys, R. (2021). Sustainable development of students' assumed responsibility for their own learning during partici-

- patory action research. *Sustainability*, 13(18), 1–24. DOI:10.3390/su131810183
- Kazlauskienė, A., Gaučaitė, R. (2018c). *Formuojamasis vertinimas – mokinio individualiai pažangai skatinti: metodinė priemonė*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- Lietuvių kalbos žodynas*. <http://www.lkz.lt/>
- Lynch, M. (2017). How Neuroscience Is Changing The Classroom. <https://www.thetecheducate.org/10-ways-neuroscience-can-change-education/>
- Paschler, H., McDaniel, M., Rohrer, D., and Bjork, R. (2008). Learning styles: Concepts and evidence. *Psychological Science in the Public Interest*, 9, 105–119. https://www.psychologicalscience.org/journals/pspi/PSPI_9_3.pdf
- Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos įgyvendinimo rekomendacijos. (2022). https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/2022-10-10/%C4%AER%202022-09-28/PU_BP_%C4%AEgyvendinimo-rekomendacijos-2022-10-03.pdf
- Rock, D. (2008). SCARF: a brain-based model for collaborating with and influencing others. <https://schoolguide.casel.org/uploads/sites/2/2018/12/SCARF-NeuroleadershipArticle.pdf>
- Sturgis, C., & Patrick, S. (2011). It's not a matter of time: Highlights from the 2011 Competency-Based Learning Summit. https://aurora-institute.org/wp-content/uploads/iNACOL_Its_Not_A_Matter_of_Time_full_report.pdf
- Sustainable development goals / 4 Quality Educations. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>
- Švietimas darnaus vystymosi tikslams: Mokymosi tikslai (2017). UNESCO. https://svjc.lt/media/files/Unesco_SDG_galutinis.pdf
- Tarptautinių žodžių žodynas*. (2013). Vilnius: Alma littera.
- Tomlinson, C. A. (2000). *Differentiation of Instruction in the Elementary Grades* (ERIC Digest). Reston, VA: Office of Educational Research and Improvement. (ERIC Document Reproduction Service No. EDD00036).
- UNESCO. (2017). *Training Tools for Curriculum Development: Personalized Learning*. Published in Geneva: IBE-UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/in/documentViewer.xhtml?v=2.1.196&id=p::usmarcdef_0000250057&file=/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_86d45517-bec4-403a-a624-a8ec962340d3%3F_%3D250057eng.pdf&locale=en&multi=true&ark=/ark:/48223/pf0000250057/PDF/250057eng.pdf#%5B%7B%22num%22%3A10%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22XYZ%22%7D%2C68%2C771%2C0%5D
- Vygotsky, L. S. (1962). *Thought and Language*. Cambridge, MA, MIT Press.
- Watkins, C. (2011). *Learning: a sense-maker's guide*. Professional Development Series. <https://www.atl.org.uk/publications-and-resources/classroom-practice-publications/learning-sense-makers-guide.asp>
- Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). *Understanding by Design* (expanded 2nd ed.). Alexandria, VA: ASCD. <http://shop.ascd.org/ProductDetailCross.aspx?ProductId=406>
- Wiggins, G., & McTighe, J. (2011). *The Understanding by Design guide to creating high-quality units*. Alexandria, VA: ASCD. <http://www.ascd.org/publications/books/109107.aspx>

- Wiliam, D. (2011). *Embedded formative assessment*. Bloomington, IN: Solution Tree.
- Wiliam, D. (2020). *Mokytis padedantis vertinimas*. Vilnius: Eugrimas.
- Willams, S. (2013). Practical ways that schools can personalise learning for their students – Powerful learner pit stops. In Principal sabbatical report 2013. <http://www.educationalleaders.govt.nz>

Apie autorees

Ramutė Gaučaitė

Socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos docentė. Vykdo mokslinius tyrimus savivaldžio ir personalizuoto mokymosi, formuojamojo vertinimo srityse, yra savivaldžio ir personalizuoto mokymosi sistemos bendraautorė. Metodinių knygų, skirtų mokytojams, serijos „Mokausi pats. Praktiniai pavyzdžiai savivaldžiam ir personalizuotam mokymuisi pamokoje organizuoti“, metodinių priemonių „Formuojamasis vertinimas – individualiai pažangai skatinti“, „Pradinių klasių mokinių kūrybiškumo ugdymas sprendžiant praktines problemas“ ir kt. bendraautorė.

Aušra Kazlauskienė

Socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos profesorė, savivaldžio ir personalizuoto mokymosi sistemos bendraautorė. Vykdo mokslinius tyrimus mokymo ir mokymosi srityje, rengia metodines priemones mokytojams, mokiniams: yra metodinių knygų serijos „Mokausi pats. Praktiniai pavyzdžiai savivaldžiam ir personalizuotam mokymuisi pamokoje organizuoti“, metodinių priemonių „Formuojamasis vertinimas – individualiai pažangai skatinti“, „Pradinių klasių mokinių kūrybiškumo ugdymas sprendžiant praktines problemas“, ikimokyklinės ir pradinio ugdymo matematikos didaktikos metodinių priemonių bendraautorė.

Rasa Vilutienė

Šiaulių Centro pradinės mokyklos mokytoja metodininkė. Pradinio ugdymo praktikoje taiko savivaldžio ir personalizuoto mokymo(si) priegas. Yra metodinės priemonės „Pradinių klasių mokinių kūrybiškumo ugdymas sprendžiant praktines problemas“ bendraautorė.

Ramutė Gaučaitė, Aušra Kazlauskienė, Rasa Vilutienė. *Personalizuotas ugdymas tvariam švietimui. Įtraukiamam ugdymui įgyvendinti*. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2023. – 78 p.

ISBN 978-609-07-0945-0 (spausdinta knyga)

ISBN 978-609-07-0946-7 (skaitmeninis PDF)

Metodinė priemonė skirta būsimiems bei jau dirbantiems pedagogams ir visiems tiems, kurie domisi, kaip, įgyvendinant kompetencijomis grįstą ugdymo turinį, taikyti personalizuoto ugdymo priegas ir įgalinti ugdytinius mokymuisi.

Kalbos redaktorius Algirdas Malakauskas
Maketuotoja Laura Vilkanauskienė
Viršelio dailininkė Jurga Januškevičiūtė Tėvelienė
El. knygos PDF formatu parengimas Nijolė Bukantienė

Vilniaus universiteto leidykla, Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
Knygos internete knygnas.vu.lt
Mokslo periodikos žurnalai zurnalai.vu.lt

Spausdino UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius
Tiražas: 100 egz.

RAMUTĖ GAUČAITĖ – socialinių mokslų (edukologijos) daktarė, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos docentė. Vykdo mokslinius tyrimus savivaldžio ir personalizuoto mokymosi, formuojamojo vertinimo srityse, yra savivaldžio ir personalizuoto mokymosi sistemos bendraautorė. Metodinių knygų, skirtų mokytojams, serijos „Mokausi pats. Praktiniai pavyzdžiai savivaldžiam ir personalizuotam mokymuisi pamokoje organizuoti“, metodinių priemonių „Formuojamasis vertinimas – individualiai pažangai skatinti“, „Pradinių klasių mokinių kūrybiškumo ugdymas sprendžiant praktines problemas“ ir kt. bendraautorė.

AUŠRA KAZLAUSKIENĖ – socialinių mokslų (edukologijos) daktarė, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos profesorė, savivaldžio ir personalizuoto mokymosi sistemos bendraautorė. Vykdo mokslinius tyrimus mokymo ir mokymosi srityje, rengia metodines priemones mokytojams, mokiniams: yra metodinių knygų serijos „Mokausi pats. Praktiniai pavyzdžiai savivaldžiam ir personalizuotam mokymuisi pamokoje organizuoti“, metodinių priemonių „Formuojamasis vertinimas – individualiai pažangai skatinti“, „Pradinių klasių mokinių kūrybiškumo ugdymas sprendžiant praktines problemas“, ikimokyklinės ir pradinio ugdymo matematikos didaktikos metodinių priemonių bendraautorė.

RASA VILUTIENĖ – Šiaulių Centro pradinės mokyklos mokytoja metodininkė. Pradinio ugdymo praktikoje taiko savivaldžio ir personalizuoto mokymo(si) priegas. Yra metodinės priemonės „Pradinių klasių mokinių kūrybiškumo ugdymas sprendžiant praktines problemas“ bendraautorė.